

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА

Сніжана Трикоз

Олена Свиридовська

Методичні основи
корекційного навчання
учнів з порушеннями
інтелектуального розвитку:
ПРИРОДНИЧА ГАЛУЗЬ

Практичний посібник

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА**

**Трикоз Сніжана Валеріївна
Свиридовська Олена Миколаївна**

**Методичні основи корекційного навчання учнів з
порушеннями інтелектуального розвитку:
природнича галузь**

Практичний посібник

Київ 2025

УДК 376-056.36:57.081

Рецензенти:

І.М. Матющенко – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології факультету спеціальної та інклюзивної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Т.Я. Жук – голова методичного об'єднання спеціальної школи м. Києва № 16

О.В.Баладинська, Л. Г. Дзіядевіч, О.П.Мальчевська – вчителі-дефектологи спеціальної школи м. Києва № 16

Рекомендовано вченою радою Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (протокол №8 від 26.06.2025 р.)

Трикоз С.В. , Свиридовська О.М.

Методичні основи корекційного навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку: природнича галузь: практич. посіб. К.: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 116с.

ISBN 978-617-8531-78-2

У методичному посібнику відображені сучасні погляди на можливості навчання дітей з особливими освітніми потребами в процесі спеціально-організованого корекційно-розвиткового навчання, розкрито питання змісту та методики викладання інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» у 5-6 класах у спеціальних закладах загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку та закладах загальної середньої освіти зі спеціальними класами для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

Посібник адресовано педагогам, психологам, фахівцям-консультантам ІРЦ; батькам дітей з ООП, усім зацікавленим користувачам.

УДК 376-056.36:57.081

ISBN 978-617-8531-78-2

© Інститут спеціальної педагогіки і Психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025

©Трикоз С.В., 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	5
РОЗДІЛ I. Педагогічні підходи щодо корекційного навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку у спеціальних закладах загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку та закладах загальної середньої освіти зі спеціальними класами для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.....	6
1.1. Зміст інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» для 5-6 класів	6
1.2. Корекційно-розвивальна спрямованість інтегрованого курсу «Пізнаємо природу».....	10
Розділ II. Методичні особливості вивчення змістового наповнення інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» у 5-6 класах для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку	19
Розділ III. Дидактичний матеріал з вивчення окремих тем інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» 5-6 клас	26
3.1 5 клас : Вивчаємо неживу природу.	26
3.2 6 клас: Вивчаємо живу природу. Рослини.	74
Рекомендована література	116

ВСТУП

У методичному посібнику відображені сучасні погляди на можливості навчання дітей з особливими освітніми потребами в процесі спеціально-організованого корекційно-розвиткового навчання, розкрито питання змісту та методики викладання інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» у 5-6 класах у спеціальних закладах загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку та закладах загальної середньої освіти зі спеціальними класами для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

У першому розділі посібника розглядаються змістовні лінії інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» і їх тематичне наповнення відповідно до кожного року навчання (5-6 класи). В результаті засвоєння змісту учні оволодівають, в залежності від їхніх можливостей, навичками предметно-практичної та навчальної діяльності. На конкретних прикладах з вивчення певних тем розглядається корекційно-розвивальна спрямованість змісту даного інтегрованого курсу. Розглянуті можливості реалізації прикладної спрямованості змісту на основі використання міжпредметних зв'язків.

Другий розділ посібника присвячений методиці викладання інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» учням 5-6 класів з порушеннями інтелектуального розвитку. Розглянуто питання формування їх природничої, соціальної і громадянської компетентностей шляхом засвоєння різних видів природознавчого та соціального досвіду, що дозволяє вчителю реалізувати пізнавальні, виховні і корекційні завдання в роботі з даною категорією дітей.

Дидактичні матеріали, що складаються із зразків уроків і практично-орієнтованих завдань, містяться у третьому розділі посібника.

Посібник адресовано педагогам, психологам, фахівцям-консультантам ІРЦ; батькам дітей з ООП, усім зацікавленим користувачам.

РОЗДІЛ I. Педагогічні підходи щодо корекційного навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку у спеціальних закладах загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку та закладах загальної середньої освіти зі спеціальними класами для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

1.1. Зміст інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» для 5-6 класів

Проблема розширення знань у дітей про навколишній світ наразі набула особливого значення, що пов'язано з реформуванням освіти у напрямку формування в учнів компетенцій, подолання відриву отриманих в школі знань від їх практичного застосування. Оскільки діти цілісно пізнають світ доцільність вивчення змістових ліній, що вивчають людину, зв'язки людини з природою, стало основною причиною створення на базі навчального предмета «Природознавство» інтегрованого курсу «Пізнаємо природу». Яким би цікавим та корисним не було вивчення природознавства, воно не вирішувало завдань соціального розвитку учня, а між тим, людина – істота як біологічна так і соціальна. Більше того, людина народжується як біологічна істота, а розвивається як соціальна, як член суспільства. Вивчення навколишнього світу, що охоплює теми: природа – людина – суспільство, стало основною концептуальною ідеєю при розробці інтегрованого курсу «Пізнаємо природу». (Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 року № 898 та Типової освітньої програми для 5-10 (11) класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 07.12.2021 року № 1317). Вивчення даного навчального курсу у спеціальних закладах загальної

середньої освіти є пропедевтикою у вивченні природознавчої галузі у подальших 7-10 класах на предметах «Географія» і «Фізика і хімія у побуті».

Основна мета інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» - це формування природничих компетентностей учнів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, усвідомлення своєї приналежності до природи і суспільства, створення елементарної бази для засвоєння учнями, відповідно до їх вікових особливостей, досвіду дослідження природи, розуміння змін, зумовлених людською діяльністю, усвідомлення відповідальності за наслідки такої діяльності; розвиток екологічних компетентностей, що передбачають дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадливого використання природних ресурсів; розвиток наскрізних вмінь – читати з розумінням, вчитися висловлювати свою думку, діяти творчо, виявляти ініціативу, вчитись приймати рішення та розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими.

Основна ідея курсу полягає в розкритті та встановленні зв'язків між компонентами живої і неживої природи, усвідомленні належності людини до природи та суспільства, створенні передумов для бережливого ставлення до навколишнього середовища, у розумінні впливу трудової діяльності людей на всі компоненти природи. Інтегрований курс «Пізнаємо природу» сприяє вихованню у дітей любові до природи, до свого краю, вихованню екологічної свідомості, бережливого ставлення до власного здоров'я і життя.

Досягнення мети та втілення ідеї інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» здійснюється вирішенням наступних завдань:

- формування на доступному рівні цілісної природничо-наукової картини світу, що відображає закони і закономірності живої і неживої природи та місце в ній людини; усвідомлення дитиною особистого досвіду спілкування з природою;

- формування уявлень про способи отримання та застосування інформації про природу;

- підвищення активності та формування мотивації учнів до пошуку знань шляхом використання інтерактивних форм роботи;
- оволодіння доступними способами пізнання предметів та явищ природи, набування досвіду різноманітних форм діяльності;
- формування практичних умінь і навичок поведінки в природі і соціальному середовищі, екологічної культури, здорового способу життя;
- розвиток пізнавальних, дослідницьких, творчих, комунікативних здібностей, застосування засвоєних знань і навичок у повсякденному житті;
- розвиток і корекція пізнавальної і емоційно-вольової сфери учнів, активності та самостійності, здатності до творчості, самовираження і спілкування;
- підвищення рівня готовності учнів до засвоєння природничо-географічного матеріалу в наступних класах.

Зміст інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» в 5-6 класах розроблено з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей із порушеннями інтелектуального розвитку. Зміст має корекційне спрямування, що передбачає використання спеціальних методів і прийомів та організаційних форм навчання (індивідуально-диференційований підхід).

Ефективність засвоєння природничого матеріалу дітьми із порушеннями інтелектуального розвитку досягається за допомогою прийомів порівняння, співставлення подібних понять, явищ, визначення спільного і відмінного; за допомогою методів, які використовуються природничими науками: проведення спостережень, дослідів, практичних робіт, демонстрації натуральних об'єктів, екскурсій. Навчальний матеріал має практичне спрямування, що забезпечує можливість використання учнями набутих уявлень і понять як на уроках, так і у повсякденному житті.

Структура інтегрованого курсу будується на основі лінійного та спірально-концентричного принципу, що передбачає поступове поглиблення та розширення знань та повторення теоретичного і практичного матеріалу з метою усвідомлення та узагальнення сутності явищ і процесів відповідно до вікових та пізнавальних особливостей учнів.

Добір навчального матеріалу здійснено відповідно до пізнавальних можливостей учнів 5-6 класів із порушеннями інтелектуального розвитку з урахуванням загально дидактичних принципів навчання, а також, принципу достатності навчального матеріалу для формування у дітей уявлень про навколишній світ, усвідомлення своєї належності до природи, розуміння сутності об'єктів живої та неживої природи, зв'язків між природою та трудовою діяльністю людини; та принципу доступності матеріалу для сприймання та засвоєння дітьми із порушеннями інтелектуального розвитку.

Наскрізним для всього курсу є питання охорони природи. Вивчаючи зміст інтегрованого курсу діти мають усвідомити тісний зв'язок між життям людини й природою, необхідність оберігати природу приумножувати її багатства. Не розкриваючи поняття про біологічну рівновагу в природі, дітям надаються уявлення про те, що загибель одного природного об'єкта може привести до загибелі інших.

1.2. Корекційно-розвивальна спрямованість інтегрованого курсу «Пізнаємо природу»

Зміст предметів природознавчої галузі створює умови для формування учбової діяльності, розвитку пізнавальних процесів, мовлення, емоційної сфери в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Урахування психічних особливостей дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в процесі засвоєння природознавчого змісту сприятиме корекції їх пізнавальної, особистісної сфери та мовленнєвої діяльності.

Психічний розвиток дітей з інтелектуальними порушеннями має специфічні особливості, разом з тим, передбачає проходження основних етапів його становлення нормотипової дитини. Перш за все це стосується певної послідовності розвитку всіх психічних процесів, ролі діяльності у психічному розвитку, ролі мовлення у формуванні вищих психічних функцій, провідної ролі навчання у психічному розвитку дитини з порушеннями інтелектуального розвитку.

Для пізнання навколишнього світу дуже важливим є розвиток чуттєвого сприймання, завдяки якому відбувається виявлення (впізнавання), розрізнення,

ідентифікація об'єкта. Учні 5, 6 класів досить добре володіють усіма цими діями, якщо об'єкт розглядається ізольовано чи розташований у знайомому середовищі, а інші об'єкти, що його оточують легко впізнаванні. Але поза класної кімнати у реальних умовах навколишнього світу діти з порушеннями інтелектуального розвитку можуть розгубитися, їхнє сприймання розпорошується, їм важко зосередитись на певному об'єкті. Для запобігання цьому, для успішного формування цілісного сприймання навколишнього світу необхідно дотримуватися чіткої організації формування цілеспрямованого сприймання/спостереження об'єкта, що вивчається.

По-перше, необхідно чітко формулювати перед учнями загальне завдання спостереження та конкретизувати завдання. Наприклад, діти розглядають живі об'єкти (цуценя, рибу, птицю). Ставиться загальна мета – порівняти поведінку тварин, виділити в ній загальне, відповісти на запитання: «Що у поведінці тварини свідчить про те, що вона жива істота?» Потім мета конкретизується: поспостерігати за рухами цих тварин, визначити їх характер, відповісти на запитання: «Який зовнішній вигляд мають тварини: якої вони величини, чим вкрито тіло тварини, які кінцівки мають?», «Як рухаються ці тварини?», «Як харчуються?», «Чи однаково реагують на мову людини?», «Чи можна привчити цих тварин виконувати команди людини?» і т.п.

По-друге, важливо створити умови для результативнішого сприймання. Заздалегідь продумайте місце проведення спостереження, розташування об'єкта що вивчається, раціональне розміщення дітей. Якщо спостереження проводиться поза класом та школою, то попередньо відвідайте це місце, визначте, як розставити учнів, щоб об'єкт був доступний для сприймання кожному, добре освітлений тощо.

По-третє, заздалегідь складіть план та способи обстеження, продумайте питання, які можна поставити дітям. Постарайтеся передбачити питання самих

учнів, які можуть виникнути під час обстеження. Наприклад, на екскурсії до лісу вчитель пропонує план розгляду дерев, кущів, трав:

а) знайдіть серед рослин дерево, розгляньте стовбур, визначте його колір, форму; порівняйте товщину стовбурів різних дерев; порахуйте, скільки великих гілок відходить від стовбура;

б) знайдіть серед рослин кущі, спробуйте визначити, чим вони відрізняються від дерев; назвіть особливості зовнішнього вигляду дерев і кущів, зверніть увагу на кількість стовбурців у куща, визначте особливості зовнішнього вигляду всіх кущів;

в) знайдіть серед дерев трави, порівняйте їх з деревами та кущами: чим вони схожі і чим відрізняються, які органи мають трави.

Вчетверте, окрім безпосереднього розгляду об'єкта, що відбувається на основі зорового сприйняття, продумайте використання інших аналізаторів – слуху, смаку, нюху. Наприклад, в осінньому лісі можна почути, як падає і шарудить під ногами листя, згадати, які літні звуки природи зараз зникли, порівняти запахи різних грибів, скуштувати ягоди горобини. Використання різних відчуттів дозволить учневі дати повнішу характеристику об'єкта. Різні аналізатори можна використовувати у найнесподіваніших ситуаціях. Так, під час екскурсії містом (селом) діти відповідають на запитання: «Які звуки міста (села) ви чуєте?», «Чи однакові запахи, які ми відчули в лісі та на автомагістралі?».

Важливо застосовувати таку послідовність дій при організації екскурсій, цільових прогулянок, під час проведення спостережень у куточку природи. В процесі вивчення інтегрованого курсу «Пізнаємо природу». Наприклад, під час проведення:

- спостережень у куточку природи: розвиток рослини з насіння (черешка, листка), порівняння рослин за формою, кольором, величиною листя (квіток) і т.п;

– екскурсії поза школою – по рідному місту (селу), до краєзнавчого (художнього, історичного, біологічного) музею, до художнього салону, до лісу (на водойму, луг, у полі, город, сад);

- цільові прогулянки: на річку, ставок; «Ліс та його мешканці»; «Знайомі незнайомці (рослини навколо нас)», до ферми, до зоопарку («Тварини лісу»); «Голоси птахів».

Сенсорне виховання на уроці з вивчення навколишнього світу має бути невіддільне від змісту навчального матеріалу. Наприклад, властивості речовини (розчиняється, розчиняє, ліпиться, розсипається та інше), форма предмета (плоский, круглий і т. п.), умови проживання (клімат, рослинність та інш.) вивчаються з урахуванням чуттєвого досвіду учнів. Наприклад, при вивченні властивостей піску та глини учень залучається до ситуації припущення та перевірки практичним шляхом таких властивостей глини та піску, як сипкість та провідність.

Розглянемо шляхи формування у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку вищих психічних процесів, особливо мислення, у процесі ознайомлення і пізнання ними навколишнього світу.

Розвиток мислення дитини відбувається двома шляхами: від сприймання до наочно-дійового мислення і надалі до наочно-образного та логічного; та від сприймання до наочно-образного та логічного мислення. Обидва шляхи розвитку здійснюються одночасно та, хоча на певному етапі поєднуються, мають свою специфіку, відіграють свою особливу роль у пізнавальній діяльності людини. Формування пізнавальної діяльності школярів з порушеннями інтелектуального розвитку відбувається у процесі різноманітних видів діяльності (предметної, ігрової, навчальної), в поєднанні з опануванням мовленням.

Формування наочно-дійового мислення передбачає розвиток самостійного орієнтування у вирішенні завдань практичного характеру. На основі дій с

предметами в учнів формуються уявлення, з'являються мотиви для власних висловлювань. При виконанні дій з предметами уявлення стають більш гнучкими, динамічними. Це досягається завдяки тому, що наочно-практична ситуація є основою для встановлення у дитини міцного зв'язку між дією і словом.

З метою формування наочно-дійового мислення у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку необхідно використовувати вправи, спрямовані на: формування узагальнених уявлень про допоміжні засоби та прилади фіксованого призначення, які людина використовує у повсякденному житті; формування вміння аналізувати практичну ситуацію та навчання використовувати предмети-замінники; формування методу проб як основного способу при вирішенні наочно-дійових завдань; встановлення причинно-наслідкових зв'язків на основі визначення причини, яка змінила звичайний перебіг події.

При формуванні уявлень про використання предметів, що мають фіксоване призначення, важливо показати дітям, що у більшості повсякденних дій, пов'язаних із життєвими потребами, людина використовує допоміжні засоби (ложка, виделка, чашка, олівець, мотузка, ножиці тощо), які полегшують життя і працю людей. Необхідно також звертати увагу дітей на певні прості прилаштування до предметів (ручка, рукоятка, держак, мотузка тощо), які вони використовують у повсякденному житті, в іграх, не узагальнюючи при цьому досвід власних дій із ними.

На етапі формування умінь аналізувати практичну ситуацію та використовувати предмети-замінники, необхідно познайомити дітей з різноманітними допоміжними засобами та способами їх використання в тих випадках, коли предмети спеціально для цього не пристосовані і спосіб дій з ними не передбачено. (Наприклад, стілець – це предмет, що має фіксоване призначення, але в тому випадку, коли необхідно щось дістати з високої полиці,

його можна використати як драбину, підставку). Необхідно забезпечити перенесення дитиною отриманих уявлень про використання допоміжних засобів на різноманітні ситуації, в яких дітям необхідно самостійно досягати мети за допомогою засобів-замінників. Такі ситуації можна спеціально створювати та використовувати повсякденні, наприклад у побуті, на прогулянках тощо.

На відміну від попереднього етапу, коли дитина використовує один і той же предмет у різних ситуаціях, при формуванні методу проб необхідно створити умови, в яких дитина з кількох предметів повинна обрати один, найбільш відповідний конкретній ситуації. Дітям з порушеннями інтелектуального розвитку зазвичай важко самостійно засвоювати метод спроб та помилок, оскільки під час практичних дій з предметами вони не відкидають помилкові варіанти, не змінюють способу дії. Одним із головних завдань педагога на даному етапі є навчити дітей правильним, результативним пробам. Навчати дітей пробам можна в процесі дидактичних ігор із знаряддями праці, або муляжами (іграшками), що їх емітують (лопата, лійка, граблі, молоток, викрутка, будівельні конструктори тощо). У ході гри перед дитиною ставиться мета, надається можливість самостійно обрати знаряддя праці для її досягнення. Завдання полягає в тому, щоб дитина мала можливість спробувати та обрати потрібне знаряддя для досягнення мети. Педагог фіксує увагу дитини на етапі правильної спроби, коментує дії дитини та їх результат. На завершенні справи необхідно намагатися, щоб дитина пояснила власний вибір знаряддя. Навчання пробам має сенс тільки в тому випадку, коли дитина розуміє мету, намагається її досягти, а вибір засобів наближає до неї. Мовленнєвий супровід допомагає дитині утримувати у пам'яті кінцеву мету та діяти цілеспрямовано.

На етапі формування причинно-наслідкових зв'язків важливим є створення практичних ситуацій, в яких порушується звичайний перебіг події і дитині необхідно знайти причину. Це можуть бути ситуації, в яких дітям пропонують використовувати пошкоджені предмети: стільчик без ніжки, лійка з

діркою, візочок без колеса та ін.. Таким чином перед дитиною постає проблемна ситуація, в якій необхідно визначити причину, самостійно зробити висновок. Визначення причини, яка порушила звичайний перебіг події, є елементом логічного мислення, хоча відбувається в практичному плані.

На всіх етапах формування наочно-дійового мислення важливим є поєднання практичного досвіту зі словом. Поки дитина вирішує наочно-дійові завдання за допомогою лише практичних проб, вона не зможе перейти до орієнтування в уявній ситуації. Всі етапи практичної дії мають бути зафіксовані в уяві дитини. Таке фіксування можливо лише за умови включення мовлення у процес розв'язання наочно-дійових завдань. Це сприяє розвитку наочно-образного мислення, оскільки слово допомагає дитині узагальнити практичний досвід, створити повноцінні образи дій в уяві, сприяє переносу оперування практичними діями.

Формуючи наочно-образне мислення у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку необхідно спочатку пропонувати завдання добре відомі їм, оскільки самостійно дитина не в змозі проаналізувати умови завдання, визначити проблему. У наочно-образний план переноситься розв'язання завдань на використання та знаходження необхідного знаряддя, чи на виокремлення зовнішніх причин, які порушують звичайний перебіг події. Педагогу варто проаналізувати/прокоментувати ситуацію, допомагаючи учню виконати завдання.

Наступним етапом у рішенні наочно-образних завдань є завдання на визначення послідовності подій (що відбулося спочатку, що потім, чим закінчилось). Важливе значення має виконання учнями спостережень за послідовністю подій та визначення їх причини. (Наприклад, спочатку з'являються хмари, потім падає сніг, потім все навкруги стає білим). Розуміння дитиною послідовності подій, яку вона спостерігає, надалі закріплюється у

роботі з серією малюнків: спочатку хмари, потім сніг, потім все навкруги стало білим. Наприкінці з'ясовується причина: все стало білим, тому що йшов сніг.

При формуванні елементів логічного мислення у дітей необхідним є використання завдань на класифікацію за предметною відповідністю та функціональним призначенням предметів, що є передумовою формування понять. На початку проводиться групування об'єктів за наочним зразком. Групування предметів за кольором, формою, розміром, тобто за зовнішніми ознаками використовується для розвитку сприймання. При формуванні елементів логічного мислення більш значну роль відіграє предметна класифікація, наприклад, фрукти – овочі, рослини – тварини, меблі – транспорт тощо, тобто коли зовнішній вигляд предмета не допомагає дитині віднести його до тієї чи іншої групи. Педагогу варто звернути увагу дитини на те загальне, що дозволяє поєднати предмети в одну групу. Після того, як дитина згрупувала предмети, отримані групи необхідно означити узагальнюючою назвою. При виконанні завдань на класифікацію одних і тих самих предметів, чи їх зображень, важливо використовувати різні зразки (натуральні об'єкти, малюнки, фотографії тощо). Більш складним видом роботи є класифікація за узагальнюючим словом, тобто дитина повинна розкласти предмети на дві групи за інструкцією вчителя. Даний вид роботи допомагає виявити як діти засвоїли узагальнюючі слова.

Наступним завданням, спрямованим на розвиток логічного мислення, є класифікація без опори (без зразка, без слова). В даному виді класифікації дитина повинна самостійно визначити принцип групування. На початку роботи дитині пропонують завдання з добре знайомими предметами чи малюнками, які вона неодноразово групувала за зразком та за інструкцією. Надалі завдання ускладнюються, пропонуючи дитині нові малюнки та збільшуючи кількість груп, що вимагає самостійності мислення. Завданням на класифікацію може бути виключення зайвого предмета. Наприклад, перед дитиною викладають

малюнки, на яких зображені вовк, собака, голуб, кіт. Якщо дитина помиляється, необхідно пояснити їй принцип виокремлення зайвого.

Зміст природознавчої галузі надає можливості для вирішення завдань на класифікацію та групування при вивченні майже всіх тем, що забезпечує розвиток операцій узагальнення, порівняння та абстрагування, і сприяє розвитку логічного мислення школярів з порушеннями інтелектуального розвитку. Використання вправ, завдань різної складності у методиці викладання природознавства посилює корекційний вплив на розвиток пізнавальної діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Розділ II. Методичні особливості вивчення змістового наповнення інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» у 5-6 класах спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку та закладів загальної середньої освіти зі спеціальними класами для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

Ефективність навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку значною мірою залежить від застосування адекватних предмету вивчення та доступних для сприймання методів, прийомів та засобів навчання. Зміст інтегрованого курсу передбачає організацію пізнання природних явищ у їх причинному зв'язку та постійній взаємодії, що сприяє розвитку наочно-дійового та наочно-образного мислення учнів. Результативність навчання визначається методами, які є характерними для природничих наук: *проведення спостережень, екскурсій, дослідів, практичних робіт, демонстрація натуральних об'єктів.*

Спостереження як метод вивчення об'єкта має відповідати певним вимогам.

Діти з порушеннями інтелектуального розвитку не вміють проводити спостереження самостійно. Педагог повинен наполегливо привертати увагу учнів до визначеного для спостереження об'єкта. Відповідно до мети навчання розробляти план спостереження. Багаторазові вправи у сприйманні (спостереженні) різних властивостей об'єктів за чітко сформульованою схемою, планом сприяють формуванню в учнів навичок самостійно спостерігати.

Обов'язковою умовою спостереження є обробка здобутих даних, їх аналіз, на основі якого робляться висновки. Необхідно підвести учнів до підсумку спостережень. Саме цей, заключний етап є найскладнішим для дітей з інтелектуальними порушеннями. Отже, спостереження складається з таких етапів: чітка мета, план, об'єкти спостереження, якісна обробка здобутих даних.

Виокремимо наступні етапи уроку, присвяченого спостереженню за об'єктом:

1. Вчитель формулює мету спостереження: «Подивіться на цю (малюнок, муляж) тварину та опишіть (за можливістю) її зовнішній вигляд за планом». Учні мають усвідомлювати, з якою метою проводиться спостереження і якими мають бути результати.

2. Педагог дає час для доступного та зручного вивчення об'єкта. Доцільно дотримуватися такої послідовності обстеження об'єкта:

- цілісне сприймання об'єкта, формування загального враження про нього;
- виділення основних частин об'єкта, їхню форму, колір, розмір тощо, визначення просторового розміщення одних частин об'єкта відносно інших;
- повторне цілісне сприймання об'єкта, виділення основних його характеристик.

Способи обстеження об'єкта з одного боку визначаються його особливостями, а з іншого – цілями. Тому в одних випадках спостереження обмежується зоровим сприйманням, а в інших – потрібно доторкнутися, послухати, понюхати тощо.

3. У процесі бесіди вчитель коригує та уточнює інформацію, яку мають сприйняти учні. Їхні відповіді свідчать про якість спостережень. Протягом бесіди вчитель звертає увагу дітей на характерні особливості об'єкта, що вивчається, уточнює відповіді, наводить цікаві факти. Бесіду бажано проводити так, щоб на одне запитання відповідало кілька учнів. Якщо дитина помиляється, слід повторно привернути її увагу до об'єкта спостереження для отримання правильної відповіді.

4. Складається опис об'єкта, узагальнюється інформація, здобута у процесі спостереження. Слід пояснити (продемонструвати на прикладі опорних схем, візуальних планів тощо) учням, як об'єднувати дані спостереження і скласти достатньо вичерпний опис об'єкта. Надалі, під контролем учителя, учні намагаються самостійно робити спостереження, за що отримують заохочувальні оцінки. При самостійному обстеженні педагог акцентує увагу дітей на меті та підсумку (перший та четвертий етапи). Звісно, що самостійні спостереження діти з інтелектуальними порушеннями можуть проводити при наявності достатнього досвіду даної роботи під керівництвом педагога і на матеріалі, подібному до вивченого в класі. Під час вивчення нового матеріалу вчитель має більше часу відводити на детальне розглядання об'єкта, уточнення спостережень, узагальнення (другий, третій, четвертий етапи). При закріпленні вивченого матеріалу найбільш значимими є перший, другий, четвертий етапи.

Змістом спостережень можуть бути зміни у неживій природі (температура повітря, стан неба, опади), сезонні зміни у розвитку рослин та поведінці тварин; природоохоронна діяльність людей.

Організовувати спостереження учнів за погодою та сезонними змінами у природі треба щодня, що сприятиме нагромадженню в дітей уявлень про навколишній світ, розвиватиме їхню їх увагу, пам'ять.

Для усвідомленого вивчення змісту інтегрованого курсу доцільно проводити екскурсії до лісу, парку, річки, в поле, на тваринницьку ферму, в музей, бібліотеку, магазин, де школярі розглядатимуть предмети і явища у об'єктивних умовах. Це дасть змогу вчителю звернути увагу учнів на багатства і красу рідного краю, необхідність дбайливо ставитися до природи, а також пояснити правила поведінки.

Використання *дослідів* сприяє активізації пізнавальної діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку на уроках з природознавчої галузі. Дослід – це демонстрування властивостей будь-якого природного об'єкта у штучних умовах. Він значною мірою зацікавлює учнів предметом дослідження. Під час досліду діти бачать істотні перетворення, що вивчаються, властивості предмета, які не можна одноразово чуттєво сприйняти, а також вчать логічно мислити: порівнювати та аналізувати факти, з метою їх узагальнення.

Дослід потрібно ретельно підготувати, розрахувати час його проведення (не більш як 5-10 хв). Тривалі дослід (15-20 хв) учні з інтелектуальними порушеннями не можуть повною мірою усвідомити. Облаштування, за допомогою якого проводиться дослід, має бути простим, а сам дослід – зручним для спостереження, й уточнювати вже вивчений матеріал. Для досягнення бажаних результатів дослід готується завчасно, оскільки помилки під час його виконання відволікають учнів. Усі інші засоби наочності на час проведення досліду прибираються з метою максимальної концентрації уваги учнів на об'єкті дослідження.

Дослід проводиться за чітко визначеною метою. Перед учнями ставиться проблемне запитання чи пізнавальне завдання. Вчитель протягом досліду керує сприйманням учнів, спрямовує їхню увагу на зміни що відбуваються, підводить

їх до висновків. Це досягається за допомогою низки завчасно підготовлених запитань, які підводять учнів до самостійних висновків. Наприкінці дослідів вчитель проводить опитування декількох учнів. Специфіка демонстрування полягає в етапності, скрупульозному поясненні незначних змін з урахуванням особливостей сприймання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та сприяє корекції і розвитку їхньої пізнавальної діяльності. Наприкінці дослідів висновки фіксуються усно, на дошці або у зошитах. Систематичне проведення дослідів сприяє розвитку пізнавальної зацікавленості дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Організуючи *практичну діяльність* (робота на пришкольній ділянці, посильна участь у справах дорослих, проведення свят, малювання, складання композицій з природничого матеріалу, сюжетно-рольова гра) слід залучати учнів до самостійного пошуку знань, формувати у них прийоми навчальної діяльності, з використанням при цьому завдань на порівняння, класифікацію, виділення головного, встановлення причинно–наслідкових зв'язків. Цілеспрямована практична діяльність на уроках допоможе школярам навчитися виділяти істотні ознаки, поєднувати і класифікувати предмети, знаходити в них спільні і відмінні риси, робити висновки та узагальнення, а також використовувати набутий досвід.

Демонстрування натуральних об'єктів – один із наочних засобів, який можна використовувати на уроках природознавства. Натуральна наочність – це живі об'єкти, які найбільш повно і точно дають уявлення про величину, форму, індивідуальні особливості об'єкта, що вивчається, а також муляжі, чучела, моделі, колекції. Можливі різноманітні умови демонстрування натуральної наочності: в одному випадку об'єкт знаходиться лише в учителя, який скеровує сприймання учнів; у іншому – об'єкти демонстрування роздаються кожному учню, що надає можливість сприймати їх безпосередньо.

У першому випадку вчитель готує ряд чітких, конкретних запитань, які допоможуть йому спрямувати увагу учнів на об'єкт, що вивчається. Діти мають самостійно описувати його, а вчитель виконує лише функцію організатора. Робота проводиться фронтально: на одне по-різному сформульоване запитання, відповідає кілька учнів. Система запитань відповідає логіці пізнання об'єкта. У процесі вивчення відповідної теми на уроці можлива демонстрація тварин, які є у живому куточку. Вчитель визначає порядок запитань: від загальних ознак (тварина, звір) – до індивідуальних характеристик (величина, частини тіла, чим укрито тіло, органи чуття) чи навпаки, від опису окремих властивостей даного об'єкта – до узагальнення. Запитання бесіди мають бути у формі завдань, спрямованих на виявлення якісної характеристики об'єкта, що вивчається.

В іншому випадку демонстрування натурального об'єкта відбувається в індивідуальному порядку. Завдання вчителя – організувати цілеспрямоване сприймання предмета кожним учнем з урахуванням специфічних особливостей його пізнавальної діяльності. Важливу роль мають чіткість і конкретність формулювання завдань. Учень повинен розуміти спосіб виконання завдання і форму звіту. Наприклад, під час вивчення будови рослини пропонується наступне завдання: «Кожному з вас на парту покладуть рослину. Ви повинні уважно роздивитися її й виокремити її частини; визначити форму, колір, величину. Поміркуйте, навіщо потрібні рослині органи? Діти отримують натуральні зразки та уважно розглядають їх. Необхідною умовою даного етапу роботи є використання максимальної кількості аналізаторів (слухового, зорового, шкірного, нюхового) з метою відтворення повноцінного чуттєвого образу. Спеціально підготовлені вчителем запитання коригують недоліки сприймання кожного учня. Підсумком роботи є розповідь, опис педагога, який узагальнює інформацію, що сприймалась. У процесі розглядання натурального об'єкта в учнів формуються навички його аналізу, вміння всебічно сприймати предмет.

Під час проведення спостережень, екскурсій, практичних робіт розв'язуються і завдання розвитку мовлення дітей: їхній активний словник поповнюється лексиною, що позначає природничо-географічні об'єкти і соціальні явища, їх якості. Опановуючи зміст курсу, учні вчаться називати, описувати (усно і письмово) предмети, явища. У ході бесід, спостережень потрібно навчати дітей висловлювати свої враження і судження, формулювати відповіді на запитання, ставити запитання, правильно будувати речення, зв'язано висловлювати думку.

Розділ III. Дидактичний матеріал з вивчення окремих тем інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» 5-6 клас.

Зразки уроків для 5-6 класів розроблено педагогом спеціальної школи №16 м. Києва Свиридовською О.М.

3.1. 5 клас: вивчаємо неживу природу

5 КЛАС

ТЕМА: Вивчаємо неживу природу

Тема уроку: Вода в природі. Вода — рідина.

Мета уроку:

Ознайомити учнів з водою як речовиною в природі.

Пояснити, що вода є рідиною, має певні властивості.

Формувати вміння спостерігати, порівнювати, робити прості висновки.

Розвивати елементи логічного мислення, довготривалу пам'ять, пізнавальний інтерес;

Коригувати довільну увагу, зв'язне мовлення, розширювати словниковий запас;

Виховувати бережливе ставлення до природи.

Обладнання:

Прозорі склянки з водою

Лійка, ложка, різні ємності

Картинки із зображенням води у природі (річка, дощ, море, сніг)

Плакати «Коло обігу води», «Властивості води»

Відео або коротка мультимедіа-презентація (за можливості)

Тип уроку:

Комбінований (вивчення нового матеріалу + практична робота)

Хід уроку:

I. Організаційний момент (2-3 хв)

Привітання.

Створення позитивного настрою:

"Давайте уявимо, що ми маленькі дослідники природи! Сьогодні відкриємо для себе щось нове!"

II. Актуалізація знань (5 хв)

Бесіда:

"Де ви бачили воду?" (Учні відповідають: у річці, в крані, у калюжі...)

Коротке повторення:

"Для чого потрібна вода людям, тваринам, рослинам?"

III. Повідомлення теми та мети уроку (2 хв)

"Сьогодні ми дізнаємося, яка вода буває, де її можна знайти в природі, і які вона має властивості."

IV. Вивчення нового матеріалу (15 хв)

Розповідь вчителя з демонстрацією:

Вода — це речовина, яка є скрізь: у річках, морях, у повітрі, навіть у нас самих. У природі вода буває рідкою (дощ, річка), твердою (лід, сніг) і газоподібною (пара). Це все підкріплюється зображеннями.

Практичний дослід: Вода — рідина

Налити воду в склянку. Показати: вода приймає форму склянки.

Перелити воду в іншу ємність через лійку — діти спостерігають: вода легко тече.

Висновок:

Вода — рідина. Вона текуча і не має своєї форми.

Властивості води (спрощено):

Безбарвна (немає кольору).

Без запаху.

Прозора.

Записати в зошит

V. Фізкультхвилинка (3-4 хв)

(Імітація рухів води: як хвилі, краплі дощу тощо.)

VI. Закріплення знань (8-10 хв)

В підручнику на ст. 27 завдання (усно, всім)

Гра «Так чи Ні»:

Вода — це камінь? (Ні)

Вода має запах? (Ні)

Вода тече? (Так)

Вода тверда, як лід? (Тільки коли холодна.)

Робота з картинками: знайти на малюнках воду в різних станах.

VII. Підсумок уроку (5 хв)

Що нового дізналися про воду?

Які властивості має вода?

Чому треба берегти воду?

VIII. Домашнє завдання (за бажанням, просте)

В підручнику ст.27 читати, розглянути та описати мал.15

Тема уроку: Питна вода. Прозора та каламутна вода.

Мета уроку:

Пояснити, що таке питна вода.

Навчити відрізняти прозору воду від каламутної.

Формувати навички безпечного користування водою.

Розвивати спостережливість, зв'язне мовлення, мислення.

Коригувати довільну увагу, розширювати словниковий запас;

Виховувати бережливе ставлення до природи.

Матеріали та обладнання:

Склянки з прозорою і каламутною водою.

Картки із зображенням: річка, калюжа, криниця, пляшка, відро.

Піктограми «можна пити»/«не можна пити».

Відеофрагмент (1–2 хв) або презентація з прикладами.

Вологі серветки, розмальовки, прості завдання на друк.

Хід уроку:

1. Організаційний момент (2–3 хв):

Привітання: «Доброго дня, діти! Посміхніться один одному».

Перевірка присутності, налаштування на урок (рухлива вправа «Вода тече»).

2. Актуалізація знань (5 хв):

Бесіда з опорою на картинки:

Для чого потрібна вода людині?

Де ми її бачимо щодня?

Учитель демонструє малюнки (душ, пити, приготування їжі, поливання рослин).

3. Перевірка домашнього завдання: Тепер давайте пригадаємо, що ми з вами вчили на минулому уроці та перевіримо домашнє завдання.

Обговорюємо малюнок, який задавався додому. Спілкування.

4. Повідомлення теми уроку (2 хв):

Сьогодні ми навчимося розрізняти питну воду — яку можна пити, і ту, яку не можна.

5. Вивчення нового матеріалу (12–15 хв):

А) Що таке питна вода?

Показ пляшки з питною водою.

Висновок: Питна вода — це чиста, прозора вода, яку можна пити без шкоди для здоров'я.

6. Робота з підручником: Читання ланцюжком ст.29-30 (Запам'ятайте)

Б) Дослід "Прозора чи каламутна"

Склянка №1 — прозора вода: видно дно.

Склянка №2 — з піском або чаєм: вода каламутна.

Яку воду можна пити? Чому?

В) Джерела питної води

Демонстрація картинок: криниця, джерело, фільтр, пляшка.

Висновок: Пити можна лише чисту, фільтровану воду з надійного джерела.

Г) Небезпека каламутної води

Бесіда: Що може бути в каламутній воді? (бруд, мікроби, сміття).

Висновок: Каламутну воду пити — небезпечно!

7. Фізкультхвилинка (3 хв):

Руханка "Ми — крапельки води"

(плавні рухи, стрибки, "тече вода", "капають краплі", "падає дощик")

8. Робота з зошитом. Запис визначення питна та каламутна вода.

9. Закріплення знань (7–10 хв):

А) Вправа «Можна – не можна»

Учні отримують зображення джерел води або склянок:

Прозора вода → «можна пити»

Каламутна вода → «не можна пити»

Учень клеїть картинку до відповідного символу.

Б) Робота з картками:

З'єднай склянку з відповідним джерелом.

Розфарбуй: чиста вода — блакитна, брудна — сіра.

В) Вправа «Так чи Ні»

Воду з річки можна пити? — Ні

Пити воду з пляшки — Так

Каламутна вода — безпечна? — Ні

10. Підсумок уроку (3–5 хв):

Як називається вода, яку можна пити?

Яка вода — прозора чи каламутна — безпечна?

Де беремо питну воду?

Діти показують смайлик/ніктограму, коли знають правильну відповідь.

11. Домашнє завдання:

В підручнику ст.31 відповісти на запитання (усно)

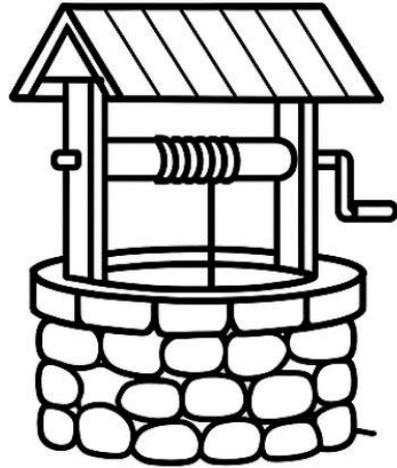
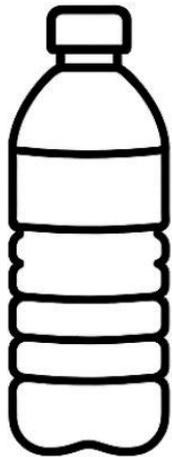
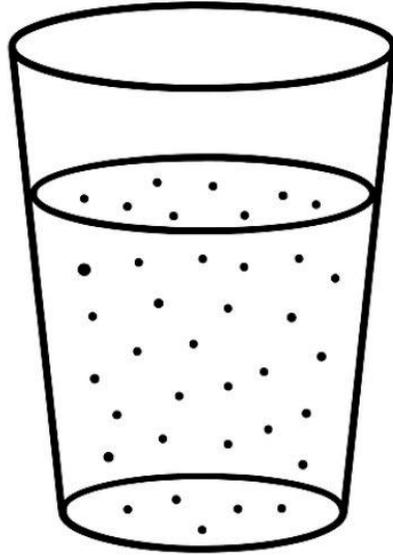
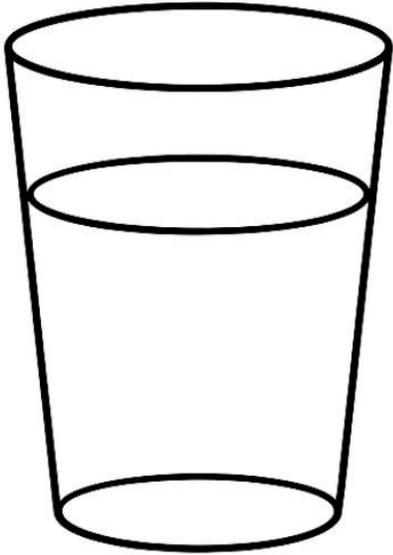
Індивідуалізація / Підтримка:

Наочність (картинки, дослід).

Просте чітке мовлення, повторення.

Підказки, підтримка вчителя, можливість відповідати жестами.

Робота в парах або індивідуально.

Тема уроку: Використання води. Охорона води від забруднення.

Мета уроку:

Розширити знання учнів про використання води в житті людини.
Ознайомити з причинами і наслідками забруднення води.
Навчити простим правилам охорони води.
Розвивати екологічну свідомість, спостережливість.
Коригувати довільну увагу, зв'язне мовлення, розширювати словниковий запас;
Виховувати бережливе ставлення до природи.

Обладнання:

Ілюстрації: «використання води», «забруднення води», «чиста річка», «брудна річка».
Піктограми: «можна» / «не можна», «чиста вода» / «брудна вода».
Відео/презентація (1–2 хв): «Чиста та забруднена вода».
Робочі картки, кольорові олівці, смайлики, картки-символи.
Макет краплі або аплікації.

Хід уроку:

1. Організаційний момент (2–3 хв):

Привітання.

Настрій дня: вибери смайлик 😊 😐 😞

Вправа «Крапелька вітається»:

руки вгору – «Я крапелька!»

рухи в боки – «Я тече!»

2. Актуалізація знань (5 хв):

Бесіда з опорою на ілюстрації:

Де ми бачимо воду?

Для чого люди використовують воду? (Мити руки, готувати їжу, прати, купатися, поливати...)

Вправа: «Назви, де є вода» – показ зображень (душ, чайник, рослини, умивальник).

3. *Перевірка домашнього завдання:* Тепер давайте пригадаємо, що ми з вами вчили на минулому уроці та перевіримо домашнє завдання.
Задаю запитання з ст.31.

4. *Повідомлення теми уроку (2 хв):*

Сьогодні ми дізнаємось, для чого ще потрібна вода, чому вона іноді стає брудною і як ми можемо її берегти.

5. *Вивчення нового матеріалу (12–15 хв):*

А) Як ми використовуємо воду?

Побут: мити руки, чистити зуби, прати.

У природі: поливати рослини, напувати тварин.

Виробництво, енергія (спрощено – заводи, млини). *Запис в зошит.*

Показ ілюстрацій / слайдів.

Коротке відео або презентація: “Вода — наш помічник”

Б) Що забруднює воду?

Сміття в річках.

Миття машин біля водойм.

Виливання брудної води. *Запис в зошит.*

Вправа “Добре – Погано”:

Учень кладе картинку до символу чи .

В) Чому важливо берегти воду?

Чиста вода — це здоров’я.

Тварини і рослини теж п’ють воду.

Якщо не буде чистої води – постраждає природа.

Г) Як можна берегти воду?

Не залишати кран відкритим.

Не кидати сміття у воду.

Не мити машини біля річок.

Фільтрувати воду.

6. *Фізкультхвилинка (3 хв):*

Руханка «Крапельки стрибають»

Плескаємо в долоні — «крап-крап»

Присідаємо — «капля падає»

Встаємо — «сонце сушить»

7. Робота з підручником: на ст.39 учні читають поради(з обговоренням)

8. Закріплення знань (7–10 хв):

А) Вправа «Добре – Погано» (повтор):

Картинки:

Хлопчик миє руки –

Люди викидають сміття в річку – ✗

Дівчинка закручує кран –

Авто миють біля річки – ✗

9. Підсумок уроку (3–5 хв):Бесіда з учнями:

Як ми використовуємо воду?

Що шкодить воді?

Що ми можемо зробити, щоб її зберегти?

Рефлексія:

Покажи смайлик:

😊 — мені було цікаво

😞 — було важко

😞 — я хочу ще раз повторити

10. Запис домашнього завдання: ст.40 за посиланням подивись відео.

Індивідуалізація / Підтримка:

Використання наочності та простих фраз.

Підказки словами або жестами.

Завдання з вибором: покажи, познач, розфарбуй.

Миє руки

Викидають сміття
у річку

Закриває кран

Миють авто
біля річки

Тема уроку: Повітря навколо нас. Значення повітря для людини, рослин, тварин.

Мета уроку:

Ознайомити з властивостями повітря, його наявністю навколо нас.

Пояснити значення повітря для життя людей, тварин і рослин.

Розвивати спостережливість, мислення.

Коригувати довіільну увагу, зв'язне мовлення, розширювати словниковий Запас.

Виховувати дбайливе ставлення до природи.

Обладнання:

Повітряна кулька, пір'їнка, віяло, прозора пластикова пляшка.

Ілюстрації або піктограми: «людина дихає», «дерево», «птах летить», «вітер», «забруднене повітря».

Відео/мультфільм (1–2 хв) «Що таке повітря?».

Робочі картки для розмальовки, завдання «Так чи Ні».

Картка «Повітря – наш друг» (плакат або аплікація).

Хід уроку:

1. *Організаційний момент (2–3 хв):*

Привітання.

Вибір смайлика настрою 😊 😐 😞

Вправа: «Подуй на долоньку» – відчуй повітря.

2. *Актуалізація знань (5 хв):*

Запитання:

Що ми не бачимо, але воно є навколо нас завжди?

Що допомагає нам дихати?

Експеримент:

Надуваємо повітряну кульку — повітря є, хоч ми його не бачимо.

Обмахуємо себе зошитом — відчуваємо вітерець.

3. *Перевірка домашнього завдання:* Пригадайте про, що дивились відео вдома?

4. *Повідомлення теми уроку (2 хв):*

— Сьогодні ми поговоримо про повітря: де воно є, чому воно важливе і як ми можемо його берегти.

5. *Вивчення нового матеріалу (10–12 хв):*

А) *Запис в зошит:* Повітря навколо нас

Повітря – невидиме, але ми його відчуваємо.

Без повітря не можна дихати.

Воно є скрізь: вдома, на вулиці, в лісі, у воді.

◇ Ілюстрації: хмаринки, вітряк, птах у польоті, вітер, кулька.

Б) *Запис в зошит:* Значення повітря

Людина дихає повітрям — живе.

Тварини дихають — живуть.

Рослини теж дихають і очищують повітря.

◇ Міні-презентація або відео (до 2 хв): «Як повітря допомагає всьому живому»

В) Що забруднює повітря?

Дим з заводів, викиди машин, спалювання листя.

■ Ілюстрації: фабрика з димом, вогонь, машина, чорний дим.

Г) Як берегти повітря?

Не палити сміття.

Висаджувати дерева.

Берегти природу.

Більше ходити пішки або їздити на велосипеді.

6. *Фізкультхвилинка (3 хв):*

Гра: «Подуй – підкинь – злови»

Діти дують на пір'їнку, серветку, щоб вона летіла.

Імітація рухів вітру, дерева на вітрі.

7. *Робота з підручником:* Читають ланцюжком ст. 45

8. *Закріплення знань (7–10 хв):*

А) Вправа «Так чи Ні» (з піктограмами або з ілюстраціями)

Людина дихає повітрям –

Повітря видно – ✗

Дерева очищують повітря –

Можна палити листя – ✗

Б) Розмальовка «Повітря — наш друг»

Діти розфарбовують дерево, хмаринку, дитину, яка дихає свіжим повітрям. (для деяких).

9. *Підсумок уроку (5 хв):* Бесіда з учнями:

Що таке повітря?

Для чого воно потрібне?

Що шкодить повітрю?

Як ми можемо його берегти?

● *Рефлексія:*

Піктограми або кольорові кружечки:

● — Я все зрозумів.

● — Було трохи важко.

● — Мені потрібна допомога.

10. *Домашнє завдання:* ст.46 відповісти на запитання (усно).

Адаптація до потреб учнів:

Наочність, жести, прості речення.

Повторення ключових слів.

Завдання з вибором (обведи, познач, розфарбуй).

Тема уроку: Рух повітря — вітер. Погода.

Мета уроку:

Ознайомити учнів із явищем руху повітря — вітром.

Пояснити, як вітер впливає на погоду.

Розпізнавати різні стани погоди (сонце, дощ, вітер, сніг).

Розвивати вміння спостерігати природу, аналізувати.

Коригувати довільну увагу, зв'язне мовлення, розширювати словниковий Запас.

Виховувати цікавість до навколишнього середовища.

Обладнання:

Відео/анімація про вітер (до 1–2 хв).

Пір'їнка, стрічка, віяло, кулька, млинок.

Ілюстрації: сонце, вітер, дощ, сніг, хмари.

Символи погоди (для календаря погоди).

Розмальовки, картки «впізнай погоду», «підбери одяг до погоди».

Хід уроку:

1. *Організаційний момент (2–3 хв):* Привітання.

Вправа "Настрій дня" – обери смайлик 😊 😐 😞

Дихальна гра: подуй на долоню → це повітря!

2. *Актуалізація знань (5 хв):* Питання:

Що таке повітря?

Ми бачимо його чи ні?

Що ми відчуваємо, коли повітря рухається?

◇ Міні-експеримент:

Подуй на пір'їнку, стрічку, серветку – вона рухається? → Це вітер!

3. *Повідомлення теми уроку (2 хв):*

— Сьогодні ми дізнаємось, що таке вітер, як змінюється погода і як ми можемо її спостерігати.

4. *Вивчення нового матеріалу (10–12 хв):*

Робота з підручником: ст. 48 читання (мовчазне), робота з ілюстраціями.

А) Що таке вітер?

Вітер — це рух повітря.

Вітер буває слабкий (листя колихається) і сильний (ламає гілки).

Вітер не видно, але можна відчутти (пір'їнка, стрічка, шум дерев).

◊ Показ дослідів з віялом, стрічками, млинком.

5.Робота з зошитом (записуємо) Вітер — це рух повітря.

Вітер буває слабкий (листя колихається) і сильний (ламає гілки).

Вітер не видно, але можна відчутти (пір'їнка, стрічка, шум дерев).

Б) Погода і вітер

Погода — це те, що ми бачимо і відчуваємо надворі: сонце, дощ, сніг, вітер.

Вітер — частина погоди.

Вітер може принести дощ, сніг або розігнати хмари.

Коротке відео: «Погода і вітер» (анімаційне)

В) Як вітер впливає на нас?

Холодний вітер — вдягаємось тепло.

Теплий вітер — приємно гуляти.

Сильний вітер — небезпечно (не виходимо на вулицю).

◊ Картки «Одягни людину до погоди»

6. Фізкультхвилинка (3 хв): Руханка: "Маленький вітерець"

Погладити руками повітря.

Помахати руками як вітер.

Присідання – ховаємось від сильного вітру.

7. Закріплення знань (8–10 хв):

А) Вправа «Вітер чи ні»

Картки:

Листя летить —

Сонце —

Шарф летить —

Людина дихає —

Б) Вправа «Погода сьогодні»

Обери і прикріпи символ погоди (сонце, вітер, дощ...)

Назви: що на вулиці сьогодні?

8. Підсумок уроку (5 хв): Запитання: Що таке вітер?

Як ми можемо відчутти вітер?

Як вітер змінює погоду?

Яка погода була сьогодні?

Рефлексія:

Обери смайлик:

☺ — було цікаво

☹ — трохи важко

☹ — хочу ще раз

9. Домашнє завдання: ст. 48-49 читати

Індивідуалізація:

Просте мовлення, повторення, показ жестами.

Завдання з вибором: обери, приклей, обведи, покажи.

Використання реальних предметів (віяло, стрічка, млинок).

Тема уроку: Погодні умови. Прогноз погоди. Календар погоди.

Мета уроку:

Ознайомити учнів з поняттям "погода", "прогноз погоди", "календар погоди".
Навчити спостерігати за погодою та фіксувати її зміни.
Формувати навички опису погоди простими словами.
Розвивати уважність, мовлення, уміння користуватись піктограмами.

Обладнання:

Картки або піктограми:

Магнітна дошка або фліпчарт — "Календар погоди"

Фото різної погоди / відеофрагмент

Тематичні розмальовки, картки "Одяг до погоди"

Іграшковий мікрофон або паперовий — для "синоптика"

Хід уроку:

1. Організаційний момент (2–3 хв): Привітання.

Оберіть смайлик настрою 😊 😐 😞

Запитання: Яка погода сьогодні? — діти показують на піктограмі.

2. Актуалізація знань (5 хв): Бесіда:

Що таке погода?

Чи змінюється погода щодня?

Що ми бачимо у вікно, коли йде дощ / коли світить сонце?

◇ Показ фото з різною погодою: діти впізнають і називають.

3. Перевірка домашнього завдання: Запитання до учнів:

Яким може бути вітер?

Що таке вітер?

Яку користь від вітру мають люди?

Яку користь від вітру мають тварини?

4. Повідомлення теми уроку (1–2 хв):

— Сьогодні ми навчимося уважно спостерігати за погодою, скласти прогноз та вести календар погоди.

5. Вивчення нового матеріалу (12–15 хв):

А) Погода — це...

Погода — це те, що ми бачимо й відчуваємо щодня: сонце, дощ, сніг, вітер, тепло чи холод. *Запис в зошит*

Показ піктограм:

Б) Прогноз погоди *Запис в зошит*

Прогноз — це коли розповідають, яка буде погода завтра.

Люди, які роблять прогноз — синоптики.

Прогноз показують по телевізору або в телефоні.

◇ Інтерактив: дитина бере мікрофон і “прогнозує погоду” за карткою.

Наприклад:

— Завтра буде сонячно.

— Завтра піде дощ.

В) Календар погоди

Це таблиця, де ми щодня фіксуємо погоду.

Ми прикріплюємо піктограму відповідно до спостережень.

Практика:

Оберіть піктограму до сьогоднішньої погоди.

Вставте її у “Календар погоди”.

Назвіть день тижня і опишіть погоду (простими словами).

6. *Фізкультхвилинка (3 хв):* “Погода змінюється” — гра-руханка:

Сонце — піднімаємо руки вгору

Вітер — махаємо руками

Дощ — стукаємо по столу пальцями

Сніг — показуємо, як падає

7. *Закріплення знань (10 хв):*

А) Вправа “Одягни за погодою”

Діти обирають одяг до кожної піктограми погоди:

(Сонце — футболка, Дощ — плащ, Сніг — шапка тощо)

Б) Вправа “Погода сьогодні”

Діти завершують речення:

— Сьогодні ____.

— На небі ____.

— Вітер ____.

8. *Підсумок уроку (5 хв):* Обговорення:

Що таке прогноз?

Як ми можемо дізнатись, яка буде погода?

Для чого вести календар погоди?

Рефлексія:

Оцініть, як вам було:

😊 — легко і цікаво

😐 — трохи важко

● — хочу повторити ще

9. *Домашнє завдання:* Заповнити календар погоди

Індивідуалізація:

Використання піктограм, малюнків, міміки.

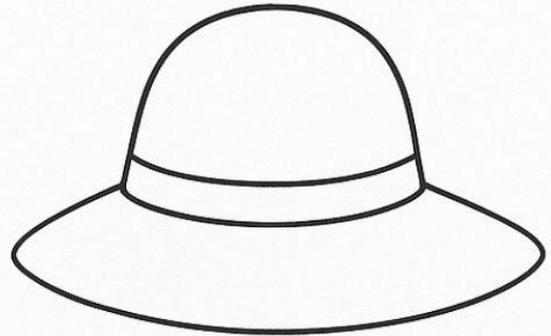
Завдання з вибором (вкази, обведи, приклей).

Візуальна таблиця “календар погоди”.

ОДЯГ ДО ПОГОДИ

ОДЯГ ДО ПОГОДИ

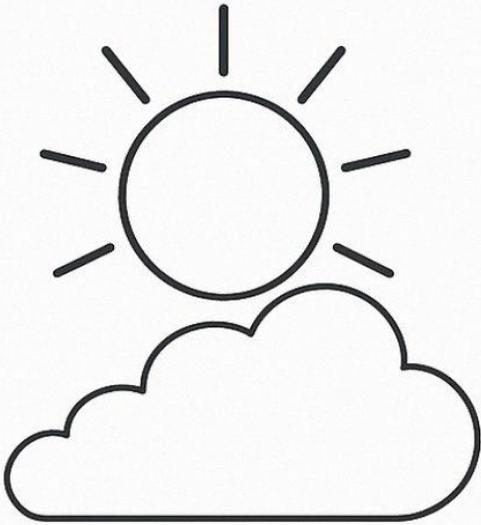
ОДЯГ ДО ПОГОДИ

ОДЯГ ДО ПОГОДИ

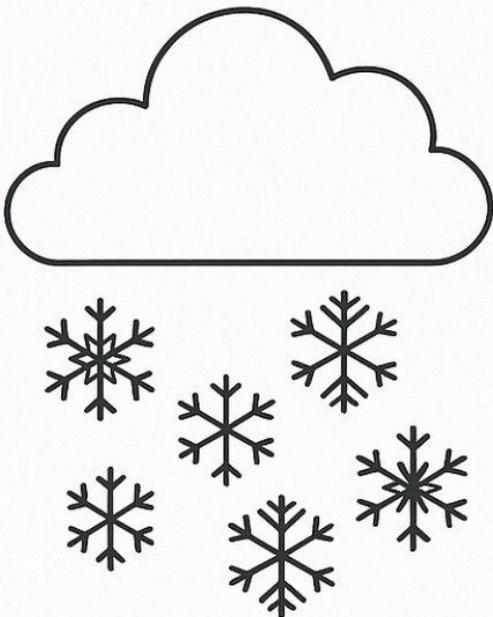
СОНЯЧНО

ДОЩ

СНІГ

ГРОЗА

Тема уроку: Термометр. Вимірювання температури повітря

Мета уроку:

Ознайомити дітей з термометром як приладом для вимірювання температури повітря.

Формувати уявлення про температуру та її значення (тепло / холодно).

Навчити читати та фіксувати покази термометра у простій формі.

Розвивати спостережливість, мислення та мовлення.

Обладнання:

Іграшковий або справжній термометр

Малюнки / піктограми термометра

Кольорові картки: холодно, помірно, тепло

Таблиця "Температура сьогодні"

Розмальовка: "Де буває термометр?"

Відео або презентація з анімацією (за можливості)

Хід уроку:

1. *Організаційний момент (2–3 хв):* Привітання з учнями.

Визначення настрою — смайликом або кольором.

Мотивація:

— Чим ми дізнаємося, чи тепло сьогодні?

— Чому важливо знати температуру повітря?

2. *Актуалізація знань (5 хв):* ◇ Бесіда: Яка зараз погода?

Холодно чи тепло? Як ти це відчуваєш?

◇ Картки: Діти вибирають кольорову картку:

 — холодно

 — не дуже холодно

 — тепло

3. *Перевірка домашнього завдання:* Учні показують свої заповнені Календарі погоди.

4. *Повідомлення теми (1–2 хв):*

— Сьогодні ми познайомимось з приладом, який допомагає вимірювати температуру. Це — термометр.

5. Вивчення нового матеріалу (12–15 хв):

А) Що таке термометр? *Запис в зошит*

Прилад, який "показує", яка температура: скільки градусів тепла або холоду. Має шкалу з цифрами та червону рідину (або цифровий дисплей).

Є медичний, кімнатний, вуличний.

- ◇ Демонстрація термометра або малюнка.
- ◇ Пояснення: як рідина піднімається чи опускається.

Б) Температура повітря

Вимірюється у градусах Цельсія (°C).

Нижче нуля — мороз (❄), вище — тепло (☀).

Візуальна шкала температури:

-10 °C — дуже холодно

0 °C — замерзає

+10 °C — прохолодно

+20 °C — тепло

+30 °C — спекотно

В) Як користуватися термометром?

Піднести до вікна або подивитися показ на вуличному термометрі.

Подивитися, на якій цифрі зупинилася рідина.

Назвати або вказати відповідний колір (● ● ●).

6. Фізкультхвилинка (3–4 хв)

Гра "Термометр показує":

(Учитель каже показ термометра, діти показують дією)

-5 °C — трусимось, як замерзли

+15 °C — йдемо спокійно

+30 °C — махаємо, бо спекотно

7. Закріплення знань (10–12 хв):

А) Практична вправа: "Температура сьогодні"

Учні підходять до вікна, дивляться на термометр (справжній або зображення).

Обирають картку з відповідною температурою.

Вставляють її у таблицю "Температура сьогодні".

Б) Вправа "Як одягтись?"

Учитель показує певну температуру:

— Який одяг потрібен при +5 °C?

— А при +30 °C?

- ◇ Картки з одягом — діти обирають правильно.

8. Підсумок уроку (5 хв): Обговорення:

Що показує термометр?

Яка сьогодні температура?
Що ми вдягаємо при різній температурі?

Рефлексія (кольорами):

- було важко
- зрозуміло
- дуже сподобалось

9. Домашнє завдання: ст. 57 намалювати термометр в зошит

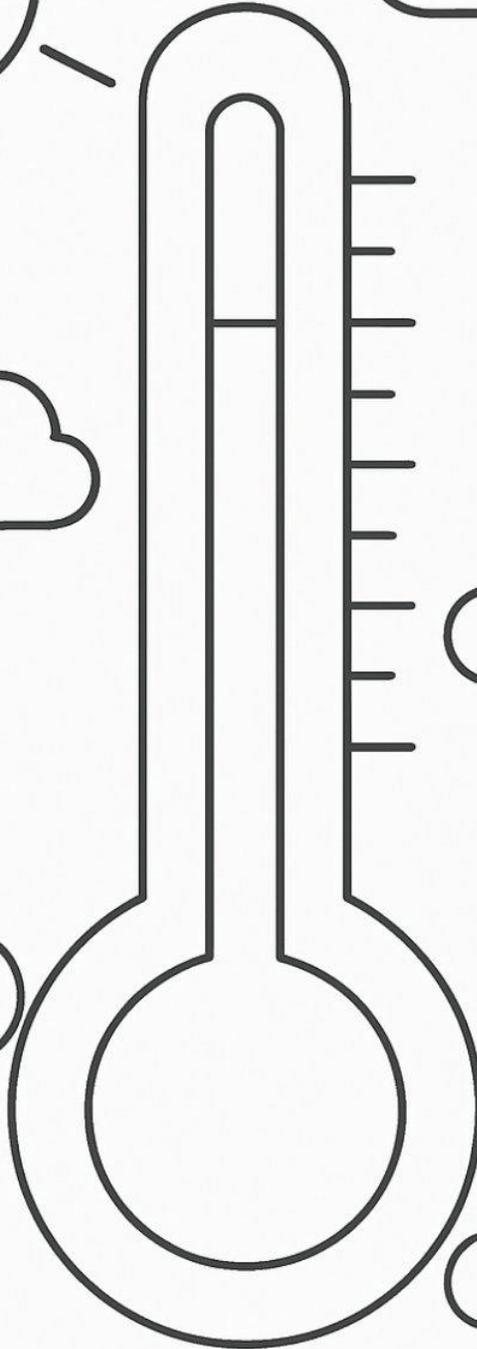
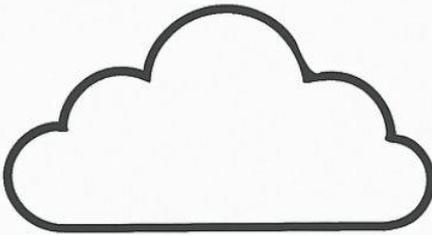
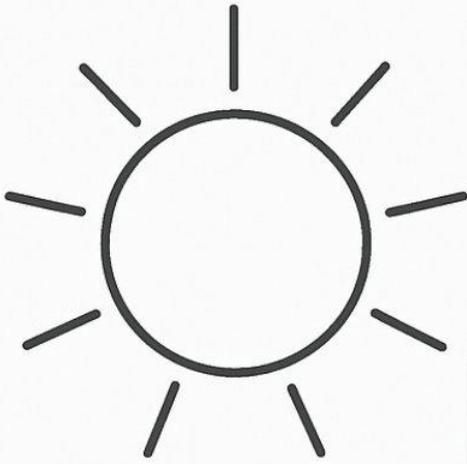
Адаптації для учнів з ООП:

Піктограми, великі зображення, демонстрації.

Повторення простими словами.

Вибір із кількох варіантів (не відкриті запитання).

Парна робота.

Тема уроку: Корисні копалини та їх значення. Знаходження корисних копалин

Мета уроку:

Ознайомити дітей з поняттям «корисні копалини».

Пояснити, де їх знаходять і для чого вони потрібні.

Навчити розрізняти основні види корисних копалин (коротко, наочно).

Розвивати зв'язне мовлення, елементи логічного мислення та спостережливість.

Обладнання:

Картки/фото із зображенням корисних копалин (вугілля, нафта, сіль, глина тощо).

Презентація або відео (2–3 хв) з добуванням копалин.

Розмальовки: «Що добувають під землею?»

Картки «Це копалина чи ні?»

Пісочок/глина/камінці — міні-макет або сенсорна коробка.

Схематична карта України з позначками.

Хід уроку:

1. Організаційний момент (2–3 хв): Привітання, визначення настрою (за кольором або смайлом).

Мотиваційне запитання: — Що є під землею? — Чи можна знайти щось корисне в ґрунті?

2. Актуалізація знань (5 хв):

Бесіда з опорою на наочність: — Що ми отримуємо з землі? — Для чого потрібна сіль, вугілля, глина?

Демонстрація знайомих копалин.

3. Перевірка домашнього завдання: перевірка зошитів.

4. Повідомлення теми (2 хв):

Сьогодні ми дізнаємося, які корисні речовини люди знаходять у землі, і для чого вони потрібні.

5. Вивчення нового матеріалу (10–12 хв):

А) Що таке корисні копалини? *Запис в зошит*

Це речовини, які люди добувають із землі.

Вони потрібні для будівництва, енергії, їжі, виготовлення речей.

Демонстрація зразків:

Вугілля, нафта, глина, сіль, пісок, щебінь.

Б) Види корисних копалин (спрощено):

Вид	Назва копалини	Для чого потрібна
Тверді	Вугілля, глина, сіль	Обігрів, цегла, їжа
Рідкі	Нафта Бензин,	Машини
Газоподібні	Газ	Готування, обігрів.

6. Робота з підручником: ст. 70-71 читаємо(ланцюжкове) та роздивляємось зображення

◇ Робота з піктограмами:

діти групують картки за типом (тверде/рідке/газоподібне).

В) Де знаходять копалини?

Під землею (на глибині).

У шахтах, свердловинах.

Добувають машинами, руками, іноді — вибухами.

Гра “Знайди у піску”:

(в сенсорній коробці — сховані камінчики, сіль, дрібні предмети).

7. Фізкультхвилинка (3–5 хв):

Гра «Копачі»

— Імітуємо копання, носіння відер, очищення сировини (рухливо, під музику).

8. Закріплення знань (10–12 хв):

А) Вправа «Копалина чи ні?»

Діти піднімають картки: якщо це корисна копалина, — якщо ні.
(Приклади: вугілля, риба, сіль, нафта, мед, глина, молоко).

Б) Інтерактивна карта:

Учитель показує просту карту України з позначками:

● — вугілля (Донбас)

● — нафта (Прикарпаття)

● — сіль (Соледар, Сиваш)

9. Підсумок уроку (5 хв):

✂ Що таке корисні копалини?

✂ Які бувають?

✂ Де їх знаходять?

✂ Для чого вони потрібні?

Рефлексія:

 — мені було цікаво

 — щось нове дізнався

 — ще трохи не розумію

10. Домашнє завдання: Заповнити таблицю (письмово) ст.73

Адаптації для дітей з ООП:

Візуальна підтримка (пиктограми, картинки)

Повторення з використанням жестів

Парна або групова робота

Зменшення обсягу завдань, фокус на практичному

Тема уроку: Горючі і негорючі корисні копалини. Їх використання.

Мета уроку:

Ознайомити учнів з поділом корисних копалин на горючі та негорючі.

Навчити розрізняти приклади цих копалин.

Пояснити їхнє використання в побуті та господарстві.

Розвивати увагу, елементи логічного мислення, мовлення через ігрові завдання.

Розширити словниковий запас.

Обладнання:

Зразки корисних копалин (вугілля, нафта, глина, сіль, пісок тощо).

Два кошики/коробки для сортування (горючі/негорючі).

Проста таблиця або схема для заповнення.

Кольорові пиктограми: (горить), (тверда, не горить).

Хід уроку:

1. Організаційний момент (2–3 хв): Привітання, позитивне налаштування.

Запитання до дітей: — Чи бачив ти колись, як горить вугілля?

— А чи горить сіль?

2. Актуалізація знань (5 хв):

Коротке повторення:

— Що таке корисні копалини?

— Де їх знаходять?

Гра "Так чи Ні?" — Вчитель показує картку. Діти кажуть, чи це корисна копалина.

3. *Перевірка домашнього завдання:* перевірка зошитів.

4. *Повідомлення теми уроку (2 хв):*

— Сьогодні ми дізнаємось, які корисні копалини можуть горіти, а які — ні. І для чого вони нам потрібні.

5. *Вивчення нового матеріалу (10–12 хв):*

А) Горючі копалини — ті, що можуть горіти. *Запис в зошит.*

Приклади:

Вугілля

Нафта

Газ

Їх використовують для опалення, палива, електрики.

Показ різновидів вугілля + демонстрація або відео 1 хв: «Як горить вугілля»

Б) Негорючі копалини — не горять. *Запис в зошит.*

Приклади:

Сіль

Пісок

Глина

Щебінь

Використовують у будівництві, їжі, виготовленні посуду.

В) Візуальна таблиця: *На дошці.*

Копалина Горить? Для чого потрібна

Вугілля Так Опалення

Сіль Ні Їжа

Газ Так Готування

Пісок Ні Скло

Глина Ні Цегли

6. *Робота з підручником:* ст. 75–76 читання учнями(ланцюжком)

7. *Фізкультхвилинка (3–4 хв):* "Копалина рухається"

— Якщо копалина горить — діти махають руками вгору (вогонь)

— Якщо не горить — присідають, як камінь

8. *Закріплення знань (12–15 хв):*

А) Гра "Розклади у кошики"

Діти беруть корисну копалину і кладуть у коробку:

 горюча або негорюча.

Б) Творче завдання: розфарбування
— Розмальовка: «Вугілля — чорне й гаряче»,
«Сіль — біла і тверда»,
«Газ — прозорий» (вогник на плиті).

9. Підсумок уроку (5 хв):

Що таке горючі копалини?
Які копалини не горять?
Що ми робимо з вугіллям?
Для чого потрібна глина або сіль?

Рефлексія:

 — Я навчився розрізняти копалини
 — Було цікаво
 — Хочу ще дізнатись

10. Домашнє завдання: Ст. 77 відповісти на запитання(усно)

Адаптації для дітей з ООП:

Яскраві наочні образи та піктограми.
Прості й короткі речення.
Ігрові дії замість абстрактних пояснень.
Групування предметів за ознаками.

Тема уроку: Правила поведження з газом у побуті. Охорона земних надр.

Мета уроку:

Ознайомити дітей з правилами безпечного користування газом.
Пояснити, чому газ небезпечний і як його використовують у побуті.
Сформувати уявлення про значення надр землі та необхідність їх охорони.
Розвивати спостережливість, елементи логічного мислення.
Розширити словниковий запас.
Коригувати довільну увагу.

Обладнання:

Піктограми «газова плита», «вогонь», «запах газу», «не можна!»
Фото/малюнки: газова колонка, балон, витік газу
Картки «можна/не можна»
Розмальовка або малюнок «Правильне поведження з газом»
Відео або презентація (2–3 хв) «Як добувають газ» / «Газ — друг, але небезпечний»

Хід уроку:

1. *Організаційний момент (2–3 хв):* Привітання, емоційне налаштування (оберіть смайлик за настроєм).

Запитання: — Що допомагає нам готувати їжу?

— Чи знаєш ти, що таке газ?

2. *Актуалізація знань (5 хв):* Бесіда з дітьми:

— Чи бачив ти газову плиту?

— Що станеться, якщо газ потече, а плита не горить?

Гра «Скажи, чи правильно»:

— Учень показує малюнок: дитина грається з плитою → діти кажуть: ✘

— Дитина з мамою готує суп → ☑

3. *Перевірка домашнього завдання:* запитання до учнів.

4. *Повідомлення теми уроку (2 хв):*

— Сьогодні ми дізнаємось, як правильно користуватися газом, щоб було безпечно. А ще поговоримо, чому треба берегти надра землі — те, що є під землею: газ, сіль, вугілля.

5. *Вивчення нового матеріалу (10–12 хв):*

А) Газ — що це таке? *Запис в зошит.*

Газ — це те, що допомагає нам готувати їжу й обігрівати будинки.

Ми його не бачимо, але він може бути небезпечним.

✎ Важливе:

Газ вибухає, якщо неакуратно з ним поводитись!

Має різкий запах — це сигнал безпеки!

Б) Правила поведінки з газом (дитяча версія):

◇ Дозволено ◇ Заборонено
Користуватись газом з дорослими
Самостійно вмикати плиту
Закривати кран після готування
Гратись з вогнем чи плитою
Повідомити, якщо пахне газом
Запалювати сірники без дозволу

Піктограми: ✘   (нюхати – телефонувати – тікати)

Перегляд короткого відео/презентації (опційно): «Газ — друг, але небезпечний»

В) Охорона надр. *Запис в зошит.*

Надра — це все, що знаходиться під землею.

Там є корисні копалини: газ, сіль, глина, вода.

Їх не можна марно витратити!

✎ Як охороняти надра:

Вимикати газ після користування
Не залишати воду текти
Не смітити в землю

Міні-плакат:

«Бережи те, що дає нам земля!»

6. *Фізкультхвилинка (3–5 хв):* «Правильно — неправильно»
— Учитель показує рух або малюнок, діти стають у позу:

— руки вгору, — присісти
(готуємо суп → , граємося плитою →)

7. *Робота з підручником:* ст. 79 читати по пунктах.

8. *Закріплення знань (10–12 хв):*

А) Картки “Можна – не можна”

— Учні розкладають малюнки з діями у дві групи.

Б) Міні-тест (усно):

Газ видно? (Ні)

Газ пахне? (Так)

Якщо пахне газом, треба...? (Повідомити дорослого)

9. *Підсумок уроку (5 хв):*

Що таке газ?

Як з ним поводитись?

Що таке надра?

Як берегти надра?

Рефлексія:

 Я дізнався, як поводитись з газом

 Я знаю, як берегти надра

 Хочу дізнатись більше

10. *Домашнє завдання:* ст.80 перегляд відео за RG-кодом.

Адаптації для дітей з ООП:

Використання простих фраз, піктограм, ігор.

Повторення правил у різних формах (усно, жестом, картокою).

Індивідуальне супроводження, спільне читання.

Сенсорні елементи (на дотик — газова ручка, пісок, камінці тощо).

Тема уроку: Поняття ґрунти.

Мета уроку:

Ознайомити учнів з поняттям «грунт».

Сформувати уявлення про склад ґрунту та його значення для природи й людини.

Розвивати спостережливість, елементи логічного мислення, цікавість до навчання.

Розширювати словниковий запас.

Коригувати довільну увагу.

Виховувати дбайливе ставлення до землі.

Обладнання:

Зразки ґрунту (чорнозем, пісок, глина – за можливості)

Картки або малюнки: рослини, тварини, дощові черв'яки

Піктограми: «земля», «посадка», «рослини ростуть»

Презентація або відео: «Що таке ґрунт?»

Розмальовки: «Рослини ростуть у ґрунті», «Життя в землі»

Хід уроку:

1. Організаційний момент (2–3 хв):

Привітання, перевірка настрою (обери смайлик 😊 😐 😞).

Бесіда: — Що росте на землі? — Чому потрібна земля рослинам?

2. Актуалізація знань (5 хв):

Демонстрація зразків ґрунту (якщо є): діти можуть помацати, понюхати.

Бесіда: — Чи бачили ви пісок? А чорну землю? — У чому різниця між піском і землею?

3. Перевірка домашнього завдання: запитання до учнів.

4. Повідомлення теми і мети уроку (2 хв):

Сьогодні ми дізнаємося, що таке ґрунт і чому він такий важливий для всього живого.

5. Вивчення нового матеріалу (10–12 хв):

А) Що таке ґрунт? *Запис в зошит.*

Ґрунт — це верхній шар землі, на якому ростуть рослини.

У ґрунті живуть черв'яки, комахи.

З ґрунту рослини отримують воду та поживні речовини.

Б) Склад ґрунту: *Запис в зошит.*

Земля, пісок, глина, вода, повітря, черв'яки, мікроорганізми

Мінідослід:
(опційно) Покласти трохи ґрунту в склянку з водою – видно частинки, пухирці.
В) Чому ґрунт важливий?
Без ґрунту не виростуть овочі, фрукти, квіти.
У ґрунті ховаються тваринки.
Люди орють ґрунт, сіють насіння, збирають урожай.

✂ Висновок: Ґрунт — це життєво важлива частина природи

6. *Робота з підручником:* ст.84-85 робота з малюнками.

7. *Фізкультхвилинка (3–5 хв):* «Посадимо рослину»
— показуємо рухи: копаємо ямку, кладемо насіння, поливаємо, виростає квітка

8. *Закріплення знань (10–12 хв):* Гра «Що росте на ґрунті»
— Картки з рослинами, деревами, машинами — діти обирають, що росте на землі.

9. *Домашнє завдання:* Розмальовка «Ґрунт — дім для всіх»
— Квіти, дощові черв'яки, зернятка — учні розфарбовують і обговорюють.

10. Картки «Скажи правильно»:
Ґрунт — це ... (земля, де ростуть рослини)
У ґрунті живуть ... (черв'яки)
Рослина бере з ґрунту ... (воду, поживні речовини)

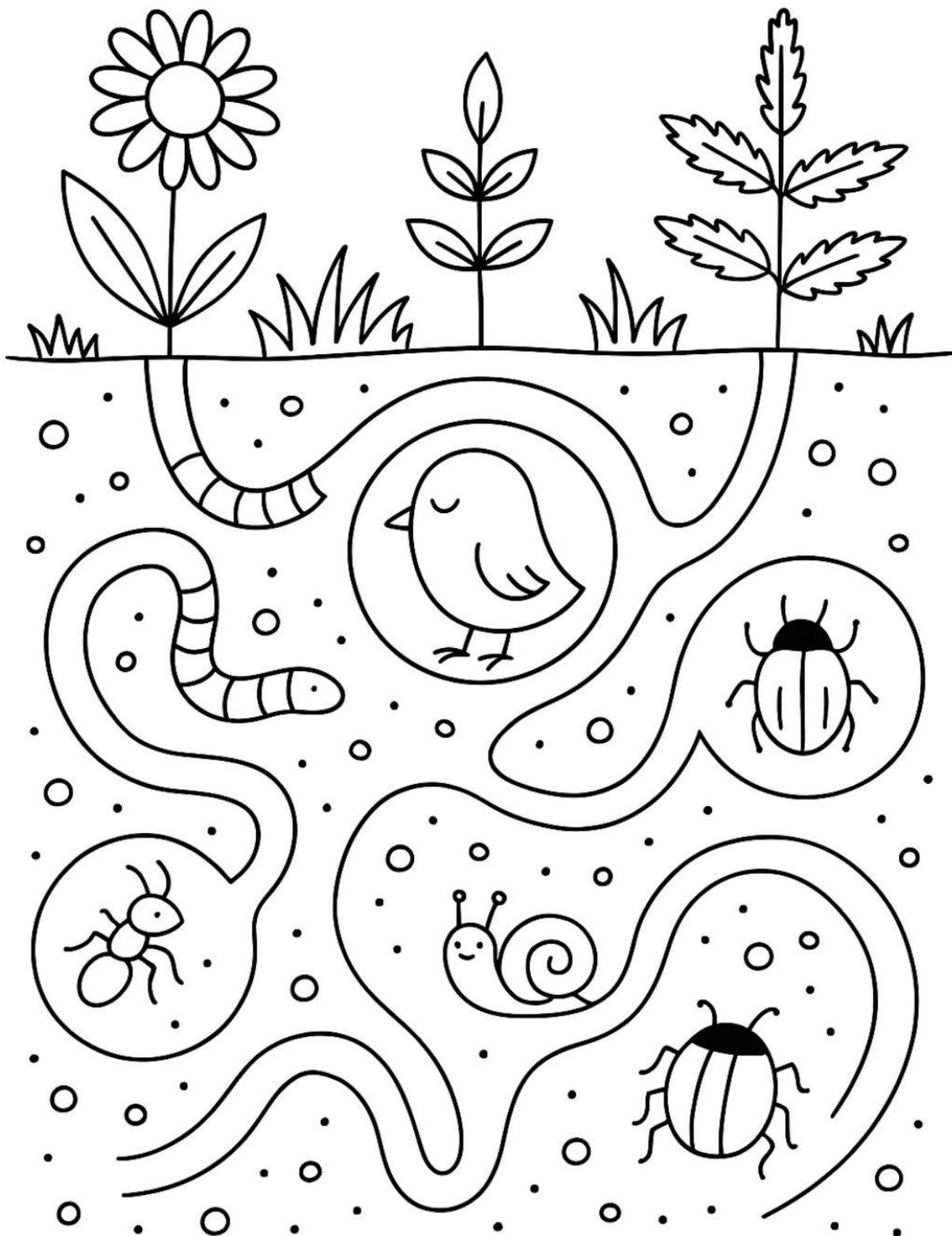
11. *Підсумок уроку (5 хв):*
Що ми сьогодні дізналися?
Для чого потрібен ґрунт?
Що живе в ґрунті?

Рефлексія:

- Я дізнався щось нове
- Було складно, але цікаво
- Я не зрозумів, хочу ще раз

Адаптації для дітей з ООП:
Просте формулювання фраз
Підкріплення словами — зображеннями, піктограмами
Дотикові та наочні матеріали (земля, камінці, картинки)
Повторення матеріалу в ігровій формі

ГРУНТ – ДІМ ДЛЯ ВСІХ

Тема уроку: Ґрунти: піщані, глинясті, чорноземні.

Мета уроку:

Ознайомити учнів з основними видами ґрунтів: піщаним, глинястим і чорноземом.

Навчити розпізнавати ці ґрунти за зовнішніми ознаками.

Пояснити значення ґрунтів для життя рослин і людей.

Розвивати пізнавальний інтерес, навички порівняння, елементи логічного мислення, цікавість до навчання.

Виховувати бережливе ставлення до землі.

Обладнання:

Зразки ґрунтів: пісок, глина, чорнозем (у прозорих баночках або коробочках)

Картки-пиктограми: «пісок», «глина», «чорнозем», «рослина», «вода»

Демонстраційні малюнки / фото: види ґрунтів, що росте на кожному

Розмальовки: «Ґрунт і рослини», «Глина і глечик», «Пісок і кактус»

Лупа, лінійка (для гри-дослідження).

Хід уроку:

1. *Організаційний момент (2–3 хв)* Привітання, обмін настроєм (вибери смайлик).

Налаштування на роботу: «Сьогодні ми дізнаємося про різні види землі — ґрунти!»

2. *Актуалізація знань (5 хв):* Бесіда:

Що таке ґрунт?

Для чого потрібен ґрунт?

Що росте у землі?

Показ короткого відео / презентації (1–2 хв): «Що таке ґрунт?»

3. *Перевірка домашнього завдання:* перегляд розмальовок.

4. *Повідомлення теми і мети уроку (1–2 хв)*

– Сьогодні ми познайомимось з трьома видами ґрунту: піщаним, глинястим і чорноземом. Дізнаємось, чим вони відрізняються та чому важливі.

5. *Вивчення нового матеріалу (10–15 хв)*

Піщаний ґрунт *Запис в зошит.*

Жовтого кольору, сипучий, сухий

Вода проходить швидко

Рослини ростуть погано
Показ фото / зразка піску
 Що росте: кактус, сосна
Глинястий ґрунт
Червоний/коричневий, липкий
Вода проходить повільно
Глина важка, але родюча
Показ глини, фото посуду з глини
 З глини роблять глечики
Чорнозем
Чорний, пухкий, жирний на дотик
Добре тримає вологу
Найкращий для рослин
Росте: пшениця, овочі, квіти
 Показ чорнозему, фото поля

Порівняння (простий кросворд або таблиця): *Скласти на дошці (вирізані картки)*

| Вид ґрунту | Колір | Вода | Росте добре | Піщаний | Жовтий | Швидко
стікає | | Глинястий | Коричневий | Повільно | | Чорнозем | Чорний | Добре
тримає |

6. Робота з підручником: ст.86-87 читання учнями (ланцюжком)

7. Фізкультхвилинка (3–5 хв) «Землероби» – імітуємо: копаємо землю, сіємо зернятко, поливаємо, тягнемося до сонця.

8. Закріплення (10 хв)

Обери, що росте в якому ґрунті.

Підпиши (разом з учителем): Пісок – Глина – Чорнозем

Гра: «Впізнай ґрунт»

Учні мацають зразки і намагаються вгадати, який це ґрунт.

Картки-запитання: витягають по черзі

Який ґрунт чорного кольору?

Який не тримає воду?

З якого ґрунту роблять посуд?

9. Підсумок уроку (5 хв)

Що дізнались?

Які ґрунти ми сьогодні вивчали?

Який ґрунт найкращий для рослин?

Рефлексія

- Мені було цікаво
- Я трохи втомився
- Хочу ще дізнатись більше!

10. Домашнє завдання: ст. 88 виконай завдання.

Адаптації:

Короткі речення, повторення
Демонстрація матеріалу через дотик, зір, слух
Ігрові методи, кольорові картки
Залучення до дій руками

Тема уроку: Значення та використання ґрунтів у сільському господарстві.

Мета уроку:

Ознайомити учнів зі значенням ґрунтів для життя людини.
Пояснити, як люди використовують ґрунти в сільському господарстві.
Розвивати уявлення про професії сільського господарства.
Розвивати пізнавальний інтерес, навички порівняння, елементи логічного мислення, цікавість до навчання.
Виховувати дбайливе ставлення до землі.

Обладнання:

Фото або малюнки: город, поле, ферма, овочі, фрукти, трактор, працівники
Зразки ґрунтів (за можливості)
Відео або презентація: «Як вирощують рослини»
Картки: «Ґрунт – рослина – людина», «Посадка – вирощування – збір урожаю»
Розмальовка: «Урожай з ґрунту», «Праця на полі»

Хід уроку:

1. *Організаційний момент (2–3 хв):* Привітання, побажання гарного настрою.
Вправа: «Що росте на землі?» (називання овочів, фруктів, дерев)
2. *Актуалізація знань (5 хв):* Що таке ґрунт? (Коротке повторення з минулих тем)
Для чого ґрунт потрібен рослинам?
3. *Перевірка домашнього завдання:* запитання до учнів.
4. *Повідомлення теми і мети уроку (1–2 хв):*

– Сьогодні ми дізнаємось, чому ґрунт важливий для людей і як його використовують у господарстві.

5. *Вивчення нового матеріалу (10–12 хв)*

Що таке сільське господарство? *Запис в зошит.*

Це праця людей, які вирощують рослини (пшеницю, овочі, фрукти) та розводять тварин.

Як використовують ґрунт у селі?

Сіють насіння в землю

Доглядають рослини: поливають, сапають

Збирають урожай

Що росте в ґрунті?

Картопля, морква, капуста, буряк, пшениця

Демонстрація фото/відео: трактор на полі, збір урожаю, фермер

6. *Робота з підручником: ст.90-91 читання вголос (ланцюжкове)*

7. *Фізкультхвилинка (3–5 хв):* Пісенька або руханка «Посадили ми зернятко»(Рухи руками: копаємо, сіємо, поливаємо, тягнемось до сонця)

8. *Закріплення знань (10–12 хв):* Гра: «Що виростло?»

Картки з овочами та фруктами — діти називають і кладуть у кошик «з ґрунту».

Картки «Склади ланцюжок»:

Ґрунт → Насіння → Рослина → Людина їсть

(Можна викладати картки в правильному порядку)

Розмальовка: «Урожай з ґрунту», «Праця на полі» (вибірково)

9. *Підсумок уроку (5 хв):* Питання до учнів:

Що вирощують у землі?

Для чого людям потрібний ґрунт?

Хто працює на полі?

Рефлексія

Мені було цікаво

Я все зрозумів

Мені треба ще повторити

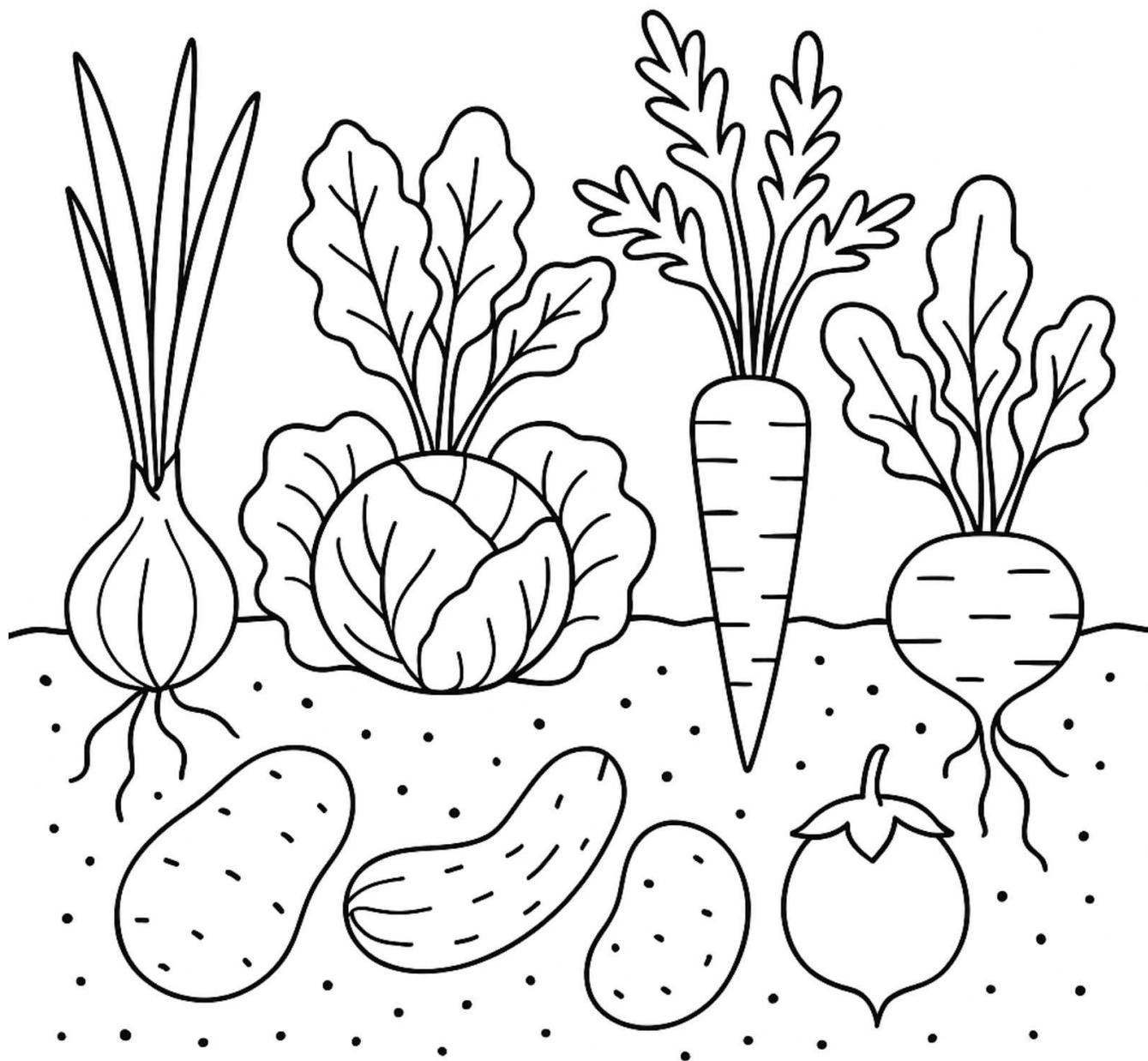
10. *Домашнє завдання: ст.92 виконай завдання (усно)*

Адаптації:

Просте і чітке мовлення

Візуальні підказки, зображення

Повторення з підтримкою: «Де росте буряк?», «Чим поливають рослини?»
Активна участь у простих діях (класти, показувати, розфарбовувати)

Тема уроку: Охорона ґрунтів.

Мета уроку:

Ознайомити учнів із причинами забруднення та знищення ґрунтів.
Сформувати уявлення про необхідність охорони ґрунтів.
Навчити простим способам збереження землі.
Розвивати екологічне мислення, уважність, бажання допомагати природі.

Обладнання:

Ілюстрації/плакат: «Як ми можемо берегти ґрунт»
Картки: «Можна» / «Не можна», дії людей
Зразки ґрунту: чистий і з домішками сміття
Розмальовка «Допоможи землі»
Відео або мультфільм (1–2 хв): «Як берегти природу»

Хід уроку:

1. Організаційний момент (2–3 хв): Привітання

Вправа «Я – друг природи»: учні показують зелену картку або піднімають ручку, якщо хочуть допомагати природі

2. Актуалізація знань (5 хв):

Що таке ґрунт?

Для чого потрібна земля?

Що може рости на ґрунті?

☹️ Запитання: «А якщо земля буде брудною, що буде з рослинами?»

3. Перевірка домашнього завдання: запитання до учнів.

4. Повідомлення теми і мети уроку (1–2 хв):

– Сьогодні ми дізнаємось, як берегти землю — ґрунт, і чому це дуже важливо для всіх людей, рослин і тварин.

5. Вивчення нового матеріалу (10–12 хв)

Що шкодить ґрунту? *Запис в зошит.*

Люди кидають сміття на землю

Виливають отруйні речовини

Знищують рослини

Картки/ілюстрації: забруднений ґрунт, пляшки, поліетилен, хімія

Як охороняти ґрунт? *Запис в зошит.*

Не смітити

Садити дерева та квіти

Робити компост

Використовувати менше хімії

Не витоптувати зелену траву

Демонстрація постера/сценок: «Допомога природі»

6. *Фізкультхвилинка (3–4 хв):* Гра «Чистюля і Бруднюля»

— Учитель показує дії: «Кину пляшку – правильно чи ні?»

«Можна» (машуть руками, стоячи)/ «Не можна» (машуть руками, стоячи)

7. *Робота з підручником:* ст.93 читання вголос (ланцюжкове)

8. *Закріплення (10–12 хв):* Картки з діями:

Малюнки «дитина саджає дерево», «хтось смітить», «викидає батарейки», «поливає рослину».

Завдання: прикріпити до плакату у стовпчик «Добре» / «Погано»

Розмальовка: «Земля радіє — земля сумує»

— Порівняння 2 картинок, діти розмальовують правильну поведінку

Плакат-календар:

«7 днів для природи»

— Учні клеять піктограми добрих справ (не смітив, посадив, зібрав сміття)

9. *Підсумок уроку (5 хв):* Питання:

Чому треба берегти землю?

Що можна робити вдома і в школі?

✿ Вправа «Я пообіцяю Землі...» (всі стаємо в коло)

(Кожен учень називає, що зробить корисного: «Я не кидатиму сміття», «Я посаджу квітку»)

10. *Домашнє завдання:* ст.94 1 і 2 виконай завдання з пензликом (усно)

Адаптації:

Картки з зображенням + слово

Просте формулювання: «Це добре / це погано»

Демонстрація всіх дій на прикладі

Активні ігри, сенсорна робота (діти торкаються чистого й брудного ґрунту)

ЗЕМЛЯ – РАДІЄ

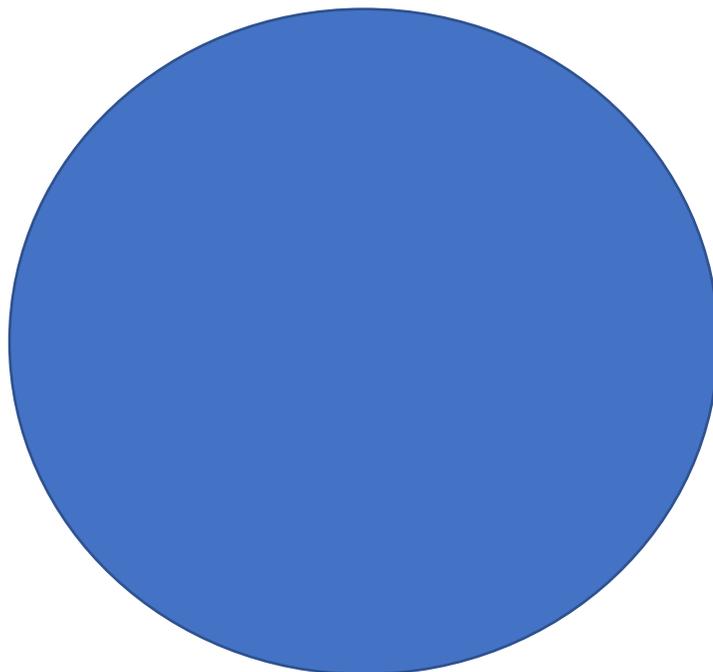

ЗЕМЛЯ – СУМУЄ

- **Білий:** чистота, невинність, відчуття простору, нейтральність.
- **Чорний:** таємниця, сила, міць, інтелект.
- **Сірий:** нейтральність, практичність, стабільність.
- **Червоний:** любов, романтика, великодушність, енергійність, збудження, життя, кров.
- **Оранжевий:** щастя, енергійність, збудження, ентузіазм, тепло, добробут, процвітання, витонченість, зміни.
- **Жовтий:** веселощі, радість, тепло, привернення уваги.
- **Зелений:** надія, зростання і розвиток, гроші, здоров'я, родючість, достаток.
- **Синій:** спокій, мудрість, вірність, правда, зосередженість.
- **Фіолетовий/пурпурний:** таємничість, творчість, добробут, процвітання, повага, містика.
- **Коричневий:** надійність, стабільність, дружба, смуток, тепло, комфорт, безпека, натуральність, природність.
- **Рожевий:** ніжність, м'якість, спокій, хвилювання.

**Вирізати по декілька кіл одного кольору та роздавати дітям для активізації уваги та налаштування на роботу.
Називаються «Кружечки настрою»**

3.2. 6 клас: вивчаємо живу природу. Рослини.

6 КЛАС

ТЕМА: Вивчаємо живу природу. Рослини.

Тема уроку: Значення рослин у природі та житті людини.

Мета уроку:

ознайомити учнів зі значенням рослин для природи та людини;
розвивати вміння класифікувати приклади користі від рослин;
розширити словниковий запас, активізувати зв'язне мовлення, логічне мислення;

закріпити знання про групи рослин та їхню користь;

коригувати увагу, довготривалу пам'ять;

виховувати любов до природи, бажання доглядати за рослинами та їх охороняти.

Обладнання:

ілюстрації з різними видами рослин;

картки з прикладами (їстівне – лікарське – декоративне);

презентація «Рослини — наші помічники»;

аудіозаписи (шум листя, лісу, птахів серед рослин);

зразки листочків, гілочок, насіння;

таблиці: «Що дає нам рослина»;
кресворд «Рослини»;
інтерактивна гра «Знайди зайве».

Хід уроку

I. Підготовча частина:

1. Нервово-психологічна підготовка:

Привітання

Перевірка зошитів, щоденників

Налаштування на роботу

2. Активізація уваги:

Вправа «Погода»: кожен учень показує, з яким настроєм прийшов (сонечко, хмарка, дощик)

Коротка бесіда: «Який настрої у природи? А в нас?»

«Кружечки настрою»

II. Основна частина

1. Актуалізація знань:

Завдання на дошці: «Обведи зайве»

(групи слів: яблуко, груша, калина, вовк)

Обговорення: «Що об'єднує інші слова?»

Завдання з табличкою: «Що це — корінь, стебло, листок, квітка?»

2. Виклад нового матеріалу:

- Пояснення теми:

– «Чому рослини важливі?»

– «Що вони дають природі? А людині?»

- Таблиця «Що дає нам рослина»:

– Кисень

– Їжу

– Ліки

– Краса

– Житло (деревина)

– Матеріали для одягу (бавовна, льон)

- Робота з картками: «Рослина — користь»

(Учні розкладають картки: хліб — пшениця, чай — м'ята, дім — дерево тощо)

- Робота з текстом:

– Читання невеликого уривку з підручника або простого пояснення вчителя

– Учні називають рослини, про які йшлося, і згадують їхню користь

- Аудіопауза:
 - Звук лісу або вітру в листі
 - Закритими очима уявляємо себе в лісі чи в саду
 - Робота в зошитах:
 - Намалювати улюблену рослину
 - Записати або з допомогою вчителя підписати: «Ця рослина корисна тим, що...»
 - Фізкультхвилинка (по темі):

Раз — зростає деревце,
 Два — гілки тягне до сонця,
 Три — листочок шелестить,
 Чотири — квіточка розквітне.
 П'ять — насіння вітер несе,
 Шість — трава росте густа!

III. Заключна частина

1. Підсумок уроку:

Яку тему сьогодні вивчали?

Що дають нам рослини?

Яка рослина тобі найбільше запам'яталась і чому?

2. Домашнє завдання:

Вивчити короткий підпис у зошиті

За бажанням: розпитати в дорослих, які рослини лікують

3. Оцінювання (усне за активність):

«Ти був уважний»

«Молодець, гарно відповідав»

«Добре попрацював сьогодні»

4. Релаксаційне завдання (кросворд):

На тему: «Рослини»

(Слова: дуб, м'ята, жито, липа, сосна, мак...)

Впиши відповіді на запитання у клітинки кросворду. Всі слова — назви рослин.

1. Дерево з міцною деревиною, листя якого схоже на лапу (по горизонталі).

2. Лікарська рослина, з якої роблять чай, має приємний аромат (по вертикалі).

3. Зернова культура, з якої печуть хліб (по горизонталі).

4. Весняна квітка з жовтими пелюстками (по вертикалі).

5. Рожева або червона квітка з шипами (по горизонталі).

Тема уроку: Будова квіткової рослини

Мета:

ознайомити учнів із основними частинами квіткової рослини;
формувати вміння розпізнавати частини рослини на малюнках та в природі;
розвивати логічне мислення, мовлення, пам'ять, увагу, зорове сприймання;
розширити словниковий запас (корінь, стебло, листок, квітка, плід);
виховувати інтерес до природи та бажання доглядати за рослинами.

Обладнання:

Ілюстрації будови рослини;
Таблиця з назвами частин рослини;
Презентація «Будова квіткової рослини»;
Картки з назвами і малюнками частин рослини;
Розмальовка / схема з підписами;
Пазли / гра «Збери рослину»;
Муляжі або справжні рослини (за наявності).

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Привітання, перевірка зошитів, організація уваги
2. Вправа «Кружечки настрою»:
– Оберіть колір, який підходить до вашого настрою

II. Основна частина

1. Актуалізація знань

Бесіда:

Що таке рослина?

Які рослини ви бачили сьогодні?

Гра «Живе – неживе»

(Учні визначають, що є рослиною, а що – ні: дерево, камінь, трава, ліхтар...)

2. Перевірка домашнього завдання

Завдання з попереднього уроку: «Намалюй свою улюблену рослину»

Діти показують малюнки, розповідають, як вона виглядає

3. Виклад нового матеріалу

Пояснення вчителя:

– Усі квіткові рослини мають частини:
корінь, стебло, листок, квітка, плід (насіння)

Таблиця на дошці / презентація:

Частина рослини	Що робить?	Де знаходиться?	Корінь	Тримає, п'є воду
Під землею		Стебло	Тримає, проводить воду	Над землею
	Листок	Дихає, годує	Росте на стеблі	
Квітка	Красива, дає плід	Верхня частина рослини		
Плід	Має насіння	Виростає з квітки		

Робота з картками:

Учні отримують зображення рослини – підписують частини

Підбір карток до відповідних функцій (наприклад: листок – дихає)

Практична частина:

Розмальовка «Будова квіткової рослини» (хто може, той малює в зошиті рослину, паралельно малює на дошці вчитель. Хто слабший – Розфорбовує розмальовку)

Завдання в зошиті: підпиши частини рослини, розфарбуй їх різними кольорами

Аудіовізуальна вправа:

– Перегляд короткого відео/анімації: «Як росте рослина» (1–2 хв)

Фізкультхвилинка (з елементами гри):

Раз – зростає корінець,
Два – піднімається стебельце,
Три – листочок простягається,
Чотири – квіточка розквітає!

III. Заключна частина

1. Підсумок уроку

Що нового дізналися?

Назвіть частини рослини

Навіщо потрібен корінь? А квітка?

2. Оцінювання:

– «Сьогодні ви гарно працювали! Особливо старався/лася...»

– Наліпки/позитивна оцінка

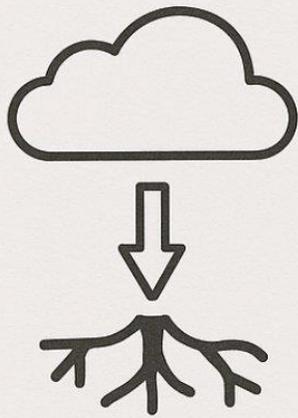
3. Домашнє завдання:

Підпиши частини квіткової рослини на малюнку (в зошиті або додано)

Намалюй свою улюблену квітку та підпиши її частини.

Мнемокартка до уроку

БУДОВА КВІТКОВОЇ РОСЛИНИ

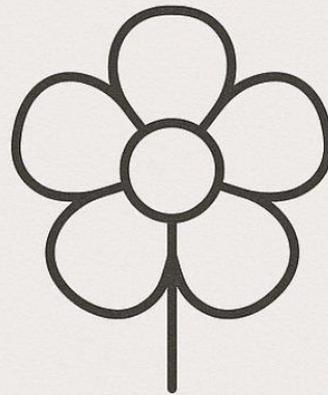
КОРІНЬ

СТЕБЛО

ЛИСТОК

КВІТКА

Тема уроку: Корінь та стебло рослин. Будова та значення.

Мета:

ознайомити учнів з основними частинами рослини – коренем і стеблом;
формувати уявлення про функції кореня й стебла;
розвивати навички спостереження, мовлення, логічного мислення, уваги;
розширити словниковий запас (корінь, стебло, всисні кореневі волоски, провідні канали);
виховувати бережливе ставлення до рослин, інтерес до природи.

Обладнання:

Ілюстрації з будовою кореня та стебла
Таблиця «Що робить корінь / стебло»
Презентація «Корінь і стебло рослини»
Картки з назвами та зображеннями
Розмальовка/схема для підпису частин
Справжня рослина або її частини (за наявності)
Мнемокартки (при потребі)
Відео/анімація «Як рослина бере воду»
Пазл «Збери частини рослини»

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Привітання, перевірка зошитів, налаштування на роботу
2. Вправа «Кружечки настрою»:
– Обери колір, що відповідає твоєму настрою

II. Основна частина

1. Актуалізація знань
Бесіда:
Що таке рослина?
Які частини рослини ми вже знаємо?
Гра «Живе – не живе»:
(камінь, корінь, вода, дерево, стебло, авто...)
2. Перевірка домашнього завдання
Перегляд малюнків улюблених рослин
Коротка розповідь: «Що є у твоєї рослини?»

3. Виклад нового матеріалу

Пояснення вчителя:

Розглядаємо малюнок квіткової рослини:

Сьогодні ми дізнаємось більше про корінь і стебло.

 Таблиця на дошці / екрані:

Частина	Що робить? Де знаходиться?
---------	----------------------------

Корінь	Тримає рослину, вбирає воду У ґрунті
--------	--------------------------------------

Стебло	Тримає листки, квітки; проводить воду і поживні речовини Над землею
--------	---

Робота з картками:

Підібрати функції до зображень

Визначити: що корінь, що стебло

Обвести на малюнку частину рослини (у зошиті чи на дошці)

Практична частина:

Завдання в зошиті: намалюй рослину, познач і підпиши корінь та стебло

Розмальовка: хто не пише — розфарбовує частини рослини за кольорами

Аудіовізуальна вправа:

Перегляд 1–2 хв. відео:

«Як корінь п'є воду»

– Після перегляду — обговорення: «Навіщо корінь п'є воду? Як вона потрапляє в листя?»

Фізкультхвилинка (рухи за текстом):

> Раз – корінець тягнем вниз,

Два – стебло росте у вись.

Три – листочки розгорнулись,

Чотири – квіточки всміхнулись!

III. Заключна частина

1. Підсумок уроку

Які частини ми сьогодні вивчали?

Що робить корінь?

Чому стебло важливе?

Що тобі запам'яталось найбільше?

2. Оцінювання:

- «Молодці! Ви добре працювали! Особливо старався/лася...»
- Вручення наліпок або «зелених крапельок знань»
- 3. Домашнє завдання: ст. 100 замалюй типи кореневих систем (схематично)
Вивчи підписані частини на схемі (в зошиті або приклеїти на картку)
За бажанням: знайди вдома рослину, в якій добре видно стебло або корінь

Тема: Листок. Будова. Листопад та його значення

Мета:

- ознайомити учнів із будовою листка, поняттям листопаду та його значенням для природи;
- розвивати спостережливість, зв'язне мовлення, логічне мислення, зорову пам'ять;
- формуванню вміння впізнавати листок серед частин рослини;
- збагачувати словниковий запас (черешок, пластинка, жилки, листопад);
- виховувати любов до природи, бажання досліджувати зміни в природі.

Обладнання:

- Ілюстрації будови листка (простий малюнок);
- Картки з назвами частин листка;
- Осіньне відео / презентація «Листя падає»;
- Справжні листочки (різних форм);
- Шаблон листка (для розмальовки та підписів);
- Відео або звук осіннього листопаду (для релаксації);
- Гра «Знайди пару листочку»;
- Кольорові олівці, клей, ножиці, картон.

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Привітання, організація учнів.
 - «Доброго дня! Чи помітили ви сьогодні щось цікаве на вулиці?»
2. Вправа «Осіньний вітерець» (рухова гра):
 - Діти імітують, як гойдається листя на дереві, а потім – як плавно падає додолу.

II. Основна частина

1. Актуалізація знань (Творча вправа): Гра "Вгадай по опису":

Учитель зачитує опис — учні вгадують, що це:

«Я зелений, расту на гілці, люблю сонечко, в осінь стаю жовтенький...»

(Листок)

«Я – дерево. На мені ростуть листки...»

«Я падаю на землю, хрещу під ногами...»

Вправа «Улюблений листочок»:

– Учні обирають із підготовлених справжніх листочків той, що подобається, показують, розповідають, чому саме він.

2. Перевірка домашнього завдання:

– Перегляд малюнків в зошитах. Відповіді на запитання.

3. Виклад нового матеріалу

Пояснення вчителя: – Листок – це «кухар» рослини. Він дихає, п’є сонце і допомагає рослині жити.

– У листка є черешок, пластинка, жилки.

– Восени листя опадає – це називається листопад.

Таблиця / презентація:

Частина листка	Що робить?
Черешок	Тримає листок на гілці
Пластинка	Збирає сонце, дихає
Жилки	Проводять воду та поживні речовини

Мультимедійна вправа: – Перегляд короткого відео «Чому опадає листя?»

– Обговорення після перегляду: «Чому дерева скидають листя?»

(економлять воду, готуються до зими)

Практична частина:

В зошиті малюємо листок та підписуємо його частини. Малюємо простий та складний листок та з’ясовуємо між ними різницю.

Рухлива вправа / гра: «Листочки в парі» – знайти учня, у якого такий самий листочок за формою

Гра «Жилка-жилка» – викладання жилок на великому папері стрічками або нитками

III. Заключна частина

1. Підсумок уроку

Що нового дізналися про листок?

Як називаються його частини?

Навіщо деревам листопад?

2. Оцінювання:

– «Сьогодні ви були справжніми дослідниками природи!»

– Вручення наліпок «Осінній листочок успіху»

3. Домашнє завдання:

В підручнику читати та розглядати зображення на ст. 105-106

Поміркувати: чому листя буває різне за формою?

Тема: Квітка. Будова та значення. Запилення

Мета:

ознайомити учнів із будовою квітки;

пояснити значення квітки для життя рослини та людей;

сформувати уявлення про процес запилення;

розвивати зв'язне мовлення, мислення, уяву, зорове сприймання;

збагачувати словниковий запас (пелюстки, тичинки, маточка, нектар, запилення);

виховувати любов до природи, бережливе ставлення до квітів.

Обладнання:

Ілюстрації квітки (схема будови);

Муляжі або справжні квіти (тюльпан, лілія тощо);

Картки з назвами частин квітки;

Відео/анімація «Як відбувається запилення»;

Аплікація/схема «Квітка» (підписи, розфарбовування);

Пазли «Збери квітку»;

Рухлива гра «Хто приніс пилок?»

Мнемокартки (при потребі).

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Привітання. Організація уваги

– «Сьогодні на уроці ми розкриємо таємницю квітів!»

2. Вправа «Квітковий настрій»

– Учні обирають зображення квітки, що відповідає настрою (соняшник – радісний, ромашка – спокійний, мак – мрійливий)

II. Основна частина

1. Актуалізація знань

Мозковий штурм:

Що ти знаєш про квіти?

Які квіти ти бачив?

Для чого вони потрібні?

Гра «Живий букет»

– Учні отримують картки з назвами квітів і утворюють «букет» (стають у коло). Кожен говорить назву своєї квітки.

2. Перевірка домашнього завдання

– Перевірка малюнків квітів із попереднього уроку

– Коротке опитування: що було підписано? Що цікаве запам'ятали?

3. Виклад нового матеріалу

Пояснення вчителя: – Квітка – дуже важлива частина рослини. Вона красива, але не тільки!

– Квітка допомагає з'являтися насінню — тобто розмножуватися

– Частина квітки:

Пелюстки, чашолистки, тичинки, маточка

Таблиця / презентація:

Частина квітки	Що робить?
Пелюстки	Приваблюють комах
Тичинки	Утворюють пилок
Маточка	Приймає пилок, дає насіння
Чашолистки	Захищають квітку

Аудіовізуальна вправа: – Перегляд відео: «Як бджілка запилює квітку» (2–3 хв)

– Обговорення:

Хто допомагає квітам?

Що таке запилення? (перенесення пилку з тичинки на маточку)

Практична частина:

Варіант 1: Підписати частини квітки на розмальовці

Варіант 2: В зошиті малюємо квітку та підписуємо її частини.

Робота з картками: – Назви + зображення частин квітки

– Піктограми або мнемокартки: квітка – пелюстка – пилок – бджола – насіння

Фізкультхвилинка (рухлива гра):

Бджілка дзижчить — полетіла!
На квіточку тихо сіла.
Пилок збрала у мішечок —
Повернулась до вуличок!

III. Заключна частина

1. Підсумок уроку

Що нового дізналися про квітку?

Як називаються її частини?

Хто допомагає у запиленні?

2. Оцінювання:

– «Сьогодні ви працювали, як справжні садівники!»

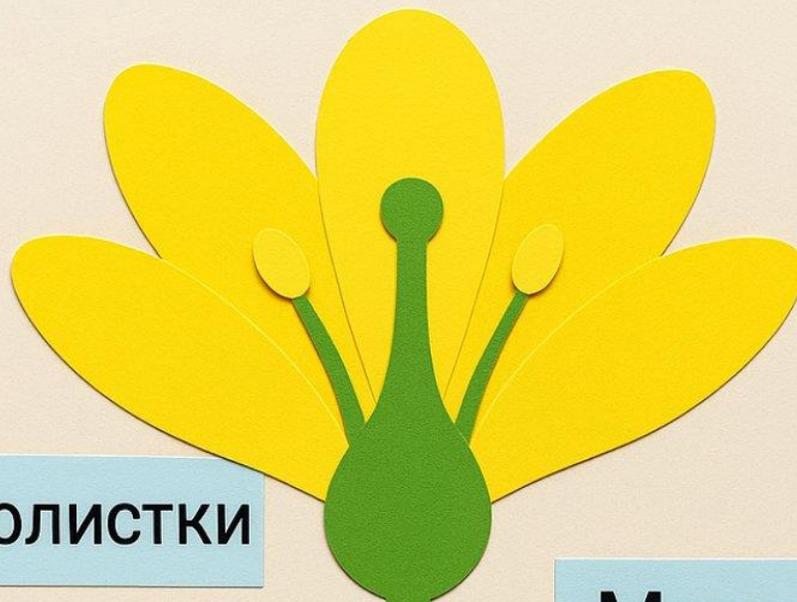
– Наліпка/посмішка/квітка на дошку за активність

3. Домашнє завдання: читати ст. 109

Намалюй свою улюблену квітку

За бажанням: спостереження — які квіти бачиш біля школи/вдома?

Пелюстки

Чашолистки

Маточка

Стебло

Листок

Приклад аплікації

Тема уроку: Насіння. Будова насінини. Розмноження та умови проростання насіння

Мета:

ознайомити учнів з поняттями «насіння», «будова насінини», «проростання», «розмноження»;
навчити розрізняти частини насінини, умови проростання;
закріпити знання про частини рослини;
розвивати елементи логічного мислення, пам'ять, мовлення, спостережливість;
розширювати словниковий запас (насінина, зародок, оболонка, поживні речовини, проростання);
виховувати дбайливе ставлення до природи, бажання досліджувати світ рослин.

Обладнання:

ілюстрації насіння, діаграми будови насінини
справжнє насіння (горох, квасоля, пшениця)
муляжі або моделі насінини
таблиця «Що потрібно для проростання?»
презентація «Як проростає насіння»
аудіо/відео «Народження рослини»
картки з назвами та частинами насінини
мікроексперимент: пророщення насінини (за наявності)
кросворд «Рослина»
інтер. гра «Кружечки настрою»

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Нервово-психологічна підготовка:
 - Привітання
 - Перевірка зошитів, підручників, настроїв на урок
2. Активізація уваги: гра «Кружечки настрою»
 - Обери колір кружечка, який відповідає твоєму настрою

II. Основна частина

1. Актуалізація знань
Гра: "Вгадай за підказкою" (показ предмета)
(Учитель показує квасолину або зернятко)
— Що це? Де ви бачили насіння?

- З чого виростає рослина?
- Пригадай частини рослини — яка частина утворює насіння?
- Порівняння предметів:
 - камінь – насіння – гудзик — «Який з них може прорости?» — Чому?

2. Перевірка домашнього завдання
Малюнки або апікації частин рослини
Опитування: де знаходиться плід, насіння?

3. Виклад нового матеріалу
Пояснення вчителя:
Насіння – це початок нового життя рослини
У кожному насінні є зародок рослини
Щоб воно проросло, потрібно: волога, тепло, повітря

Таблиця на дошці:
Частина насінини Що робить?
Оболонка Захищає насінину
Зародок Дає початок новій рослині
Поживні речовини Годують зародок при рості

Робота з муляжами/ілюстраціями:
Діти отримують насіння, розглядають, порівнюють
Визначають, де оболонка, де зародок

Робота з підручником:
– ст. 115 – читаємо по черзі короткий текст
– обговорення: «Чи з усіх насінин виростає рослина?» «Коли вона проростає?»

Перегляд відео/анімації:
– «Як насінина прокидається»
– «Як виростає паросток»
— Коментарі учнів: що ми побачили? Що потрібно насініні?
Практична вправа в зошитах:
– Підписати частини насінини на схемі
– Розфарбувати: оболонку – коричневим, зародок – зеленим, поживні речовини – жовтим

Фізкультхвилинка:
> Раз — насінинка в землю впала,
Два — водичку назбирала,

Три — паросток з землі з'явився,
Чотири — до сонечка потягнувся

Робота з аудіо та картками:

- Вчитель називає умови (вода, холод, земля, повітря), діти «плескають», якщо це потрібне насінні
- Завдання на логіку: у якому випадку насіння не проросте? (немає вологи, холодно тощо)

III. Заключна частина

1. Підсумок:

Що таке насіння?

Які частини має насінина?

Що потрібно для проростання?

2. Домашнє завдання:

Опрацювати с. 116-117, роздивитись зображення.

За бажанням: спостерігати, як проростає зернятко вдома (горох у вологій ватці)

3. Оцінювання:

- «Ви сьогодні були маленькими ботаніками!»
- Наліпки/оплески за старання

4. Кросворд на тему «НАСІННЯ»:

– Питання:

1. Частина, яка захищає насіння
2. Що потрібно для росту
3. Маленький паросток у середині
4. Що ми садимо в землю?

1. Частина, яка захищає насіння
2. Що потрібно для росту
3. Маленький паросток у середині
4. Що ми садимо в землю

Тема уроку: Дерева, кущі, трави.

Мета:

сформувати уявлення про основні групи рослин: дерева, кущі, трави;
навчити розпізнавати ці рослини за зовнішніми ознаками;
розвивати мовлення, спостережливість, логічне мислення, пам'ять;
збагачувати словниковий запас (стовбур, гілка, крона, кущ, стебло, трава);
виховувати інтерес до природи, любов і дбайливе ставлення до рослин.

Обладнання:

малюнки та фотографії дерев, кущів, трав'янистих рослин
картки з назвами та зображеннями
вразки (реальні гілочки, листочки, квіти – за наявності)

презентація «Групи рослин»
 розмальовка / схема «дерево – кущ – трава»
 гра «Що це росте?»
 аудіо: шелест листя, вітер, звуки природи
 інтер. гра «кружечки настрою»

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Привітання. Організація уваги.
 – «Сьогодні ми вирушаємо на екскурсію до зеленого царства – світу рослин!»
2. Вправа «кружечки настрою»

II. Основна частина

1. Актуалізація знань
 Гра «Живе — Неживе» (рухова)
 – Учитель називає об'єкти: дерево, камінь, трава, будинок, кущ...
 – Якщо об'єкт живий – діти піднімають руки вгору
 – Якщо неживий – присідають □

Питання для обговорення:

- Які рослини ви знаєте?
- Чи всі вони однакові? Чим вони різняться?

2. Перевірка домашнього завдання
 – Учні пригадують, що потрібно, щоб виросла рослина (із попереднього уроку)

3. Виклад нового матеріалу

Пояснення вчителя (з опорою на презентацію або таблицю):

– Рослини бувають дерева, кущі, трави

Дерево – має високий товстий стовбур

Кущ – має кілька гілок біля основи

Трава – тонке зелене стебло, м'яке

Таблиця:

Рослина	Має товстий міцний дерев'янистий стовбур?	Висота	Має багато гілок?
Дерево	Так	Високе	Так
Кущ	Ні (багато тонких стовбурців)	Середній	Так
Трава	Ні	Низька	Ні

Робота з картками:

- Учні отримують зображення рослин – розкладають у 3 групи: дерева, кущі, трави
- Називають кожну групу

Гра «Знайди пару»:

- Картки з листям/гілочками — потрібно знайти до якої рослини належить

Аудіовправа:

- Звуки вітру, шелест листя, дзюрчання води
- Діти заплющують очі, уявляють дерева, траву, кущі — хто де росте?

Мультимедійна частина:

- Перегляд відео «Дерева – велетні природи» або «Що росте на лузі?»
- Обговорення: що запам'ятали? Де зустрічаються ці рослини?

Практична частина в зошитах / за партами:

- Розфарбування схеми (дерево – кущ – трава)
- Обвести кольором кожну групу
- Підписати або з'єднати слова з зображеннями

III. Заключна частина

1. Підсумок уроку

Які є групи рослин?

Чим вони відрізняються?

Назвіть приклади дерев, кущів, трав

Гра «Так – Ні»:

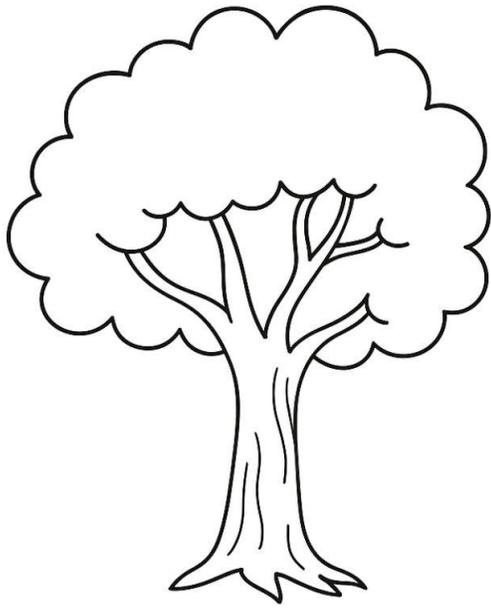
- Вчитель каже: «Ялинка – трава?» — діти відповідають хором
- «Калина – кущ?» — Так!
- «Береза – дерево?» — Так!

2. Оцінювання:

- Сьогодні ви були справжніми дослідниками природи!
- Окремі учні отримують похвалу, смайлики, наліпки

3. Домашнє завдання:

Намалюй дерево, кущ і траву — або знайди картинки в журналах
За бажанням: сфотографуй рослини біля дому, визнач їх тип.

ДЕРЕВО

КУЩ

ТРАВА

Тема уроку: Рослини лісу. Хвойні та листяні дерева

Мета:

ознайомити учнів із різновидами дерев лісу — хвойними та листяними;
навчити розрізняти дерева за зовнішніми ознаками: форма, листя, кора, плоди;
розвивати уважність, пам'ять, зв'язне мовлення;
збагачувати словниковий запас (голка, хвоя, шишка, листок, жолудь, кора);
виховувати любов до природи, дбайливе ставлення до дерев, бажання берегти ліс.

Обладнання:

ілюстрації листяних та хвойних дерев
справжні зразки (листя, шишки, жолуді, гілочки)
презентація «Дерева лісу»
картки з підписами (види дерев, листя, плоди)
гра «Листя – гілка – дерево»
пазли «Збери дерево»
аудіо «Шелест лісу»
розмальовка-схема «Листяні й хвойні дерева»
інтерактивна гра «Коло настрою»

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Привітання. Організація уваги.

– «Сьогодні ми помандруємо в чарівний ліс — у гості до дерев!»

2. Вправа «Коло настрою»

– Виберіть коло, яке відповідає вашому настрою (— зелений, — сонячний, — спокійний)

II. Основна частина

1. Актуалізація знань

Гра «Хто живе в лісі?»

– Учитель називає предмети, учні плескають у долоні, якщо це дерево: (Ялина , Сосна , Хмара , Береза , Пень , Автобус)

Бесіда:

– Які дерева ви знаєте?

– Чи всі дерева однакові?

– Яка різниця між деревами, в яких голки (хвоя), і тими, в яких листя?

2. Перевірка домашнього завдання

– Показ малюнків з попереднього уроку (дерево, кущ, трава)

3. Виклад нового матеріалу *Запис в зошит.*

Пояснення вчителя (з презентацією або таблицею):

Листяні дерева:

Мають широке листя

Восени листя жовтіє та опадає

Приклади: дуб, береза, клен, липа

Хвойні дерева:

Мають хвою – голки

Замість плодів – шишки

Залишаються зеленими навіть узимку

Приклади: сосна, ялина, модрина

Практична робота з картками та зразками:

Порівняння шишки та жолудя

Розкласти на партах: листяні / хвойні дерева

Завдання: "З'єднай листочок або шишку з відповідним деревом"

Аудіопауза:

- Звук вітру в лісі, шелест листя, спів птахів
 - Вправа: заплющ очі, уяви ліс. Які дерева бачиш? А які чуєш?
- Мультимедійна частина:
- Перегляд відео «Хвойний і листяний ліс»
 - Обговорення після відео:

Яке дерево вам найбільше сподобалося? Чому?

Розмальовка-схема:

- Учні отримують зображення 2 дерев (листяного й хвойного)
- Завдання: розфарбувати та підписати: «листя», «гілка», «хвоя», «шишка», «плід»

Фізкультхвилинка «Дерева в лісі»

Підняли руки – це сосна,
 Покрутились – крона густа.
 В сторони — листя берези,
 А тепер — засипає ліс!

III. Заключна частина

1. Підсумок уроку

Які два види дерев ми вивчали?

Чим хвойні дерева відрізняються від листяних?

Що в них є спільного?

Гра «Так чи ні»:

- Сосна має листя?
- Дуб дає жолудь?
- Ялина взимку гола?
- Клен – хвойне дерево?

2. Оцінювання:

- «Сьогодні ви були справжніми лісовими дослідниками!»
- Наліпка у вигляді листочка або шишки

3. Домашнє завдання:

В підручнику на ст. 123-125 записати в два стовпчика назви дерев. Хвойні та листяні, користуючись зображеннями.

За бажанням: принести справжній листок або шишку

Тема уроку: Рослини саду. Плодові дерева та кущі.

Мета:

ознайомити учнів із плодовими деревами та кущами, які ростуть у саду;
навчити розрізняти дерева та кущі за зовнішніми ознаками;
розвивати логічне мислення, пам'ять, мовлення, спостережливість;
розширювати словниковий запас (сад, плід, дерево, кущ, яблуко, ягода, кісточка);
виховувати інтерес до догляду за рослинами, дбайливе ставлення до саду.

Обладнання:

малюнки та фото плодових дерев і кущів
справжні зразки (яблуко, груша, ягода, листя)
картки «плід – дерево/кущ»
схема «Будова плодової рослини»
розмальовка «Плоди саду»
м'які іграшки або картонні фрукти
відео «Сад навесні та влітку»
аудіо: «дзижчання бджіл, спів пташок у саду»
інтер. гра «Кольори настрою»

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Привітання. Емоційне налаштування
– «Сьогодні ми потрапимо в смачне й барвисте місце — до фруктового саду!»
2. Вправа «Кольори настрою»
– Учні обирають фрукт замість кольору:

II. Основна частина

1. Актуалізація знань
Гра «Що росте в саду?»
– Учитель показує зображення:
яблуко, пісочний годинник, слива, лампа, вишня, ліхтар —
Учні плескають, коли бачать плід, що росте в саду
Бесіда:
– Які дерева та кущі ростуть у саду?
– Які фрукти/ягоди ви їли? Де вони ростуть?
– Чим дерево відрізняється від куща?
2. Перевірка домашнього завдання

- Малюнки або аплікації рослин (з минулого уроку)
- Учні розповідають, які з них можна посадити в саду

3. Виклад нового матеріалу

Пояснення вчителя (з опорою на презентацію/ілюстрації):

У саду ростуть плодові дерева й плодові кущі.

Дерева – мають стовбур, високі, приклад: яблуня, груша, слива

Кущі – нижчі, мають багато гілок від землі: смородина, малина, агрус

Таблиця: *Запис в зошит*

Рослина	Дерево чи кущ?	Плід
Яблуня	дерево	яблуко
Груша	дерево	груша
Слива	дерево	слива
Малина	кущ	ягода
Смородина	кущ	ягода

Практична робота з картками:

- З'єднай плід із рослиною, яка його дає
- Обери дерево та кущ — намалюй плід, який на них росте

Перегляд відео:

- «Весна в саду» або «Як росте яблуко»
- Обговорення:
- > Які дерева/кущі побачили? Хто за ними доглядає?

Аудіовправа:

- Слухаємо звуки саду: бджоли, вітер, спів пташок
- Закриваємо очі, уявляємо: яке дерево перед тобою? Який плід на ньому?

Розмальовка-схема:

- Дерево (яблуня) і кущ (малина) — завдання: розфарбувати, підписати плід

Гра «Знайди пару»

- Фрукт + дерево
 - Ягода + кущ
- (Наприклад: слива — слива, чорна ягода — смородина)

Фізкультхвилинка: «Фрукти оживають»> Яблуко — кругле, покотилось...

Груша — гойдається на гілці...

Слива — сховалась під листям...
А малина — танцює на сонечку

III. Заключна частина

1. Підсумок уроку

Які рослини ростуть у саду?
Які бувають дерева? А кущі?
Який твій улюблений плід?

Гра «Так – Ні»:

- Яблуко росте на кущі?
- Малина – це ягода?
- Груша росте на дереві?

2. Оцінювання:

– «Сьогодні ви були чудовими садівниками!»

– Вручення наклейки-фрукта

3. Домашнє завдання:

Намалювати улюблене плодове дерево або кущ

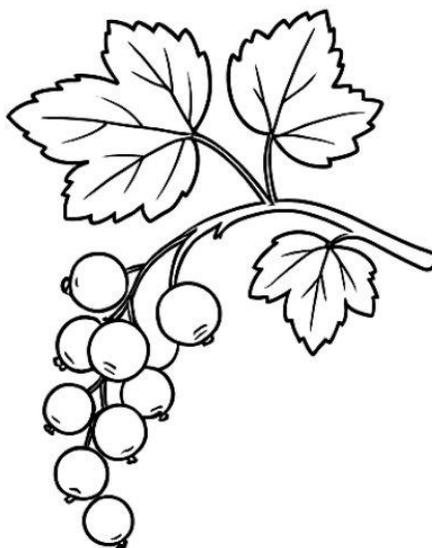
Підписати його назву та плід

Принести з дому (за бажанням) гілочку, плід, листочок з саду

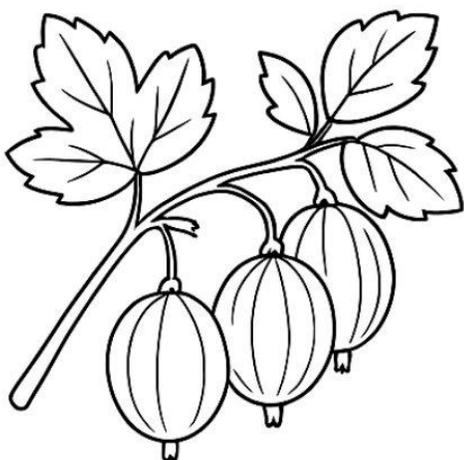
ПЛОДИ САДУ

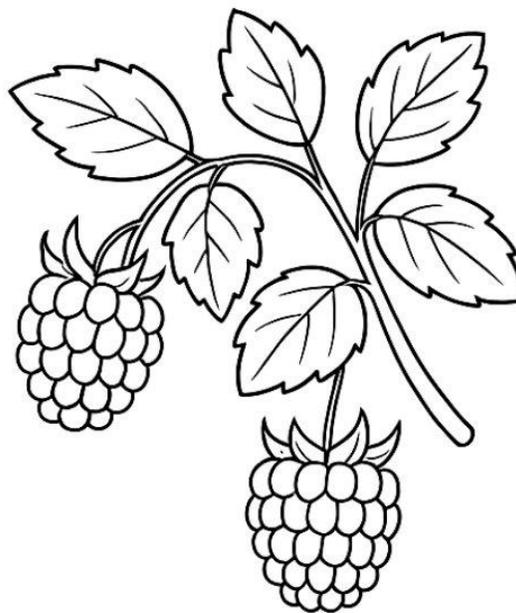
МАЛИНА

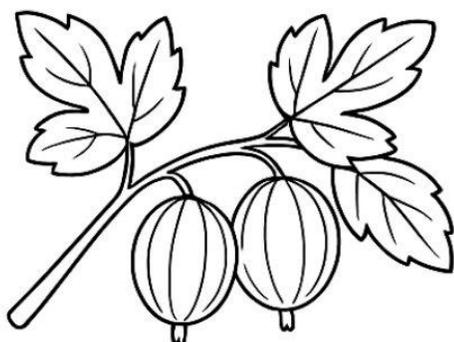
СМОРОДИНА

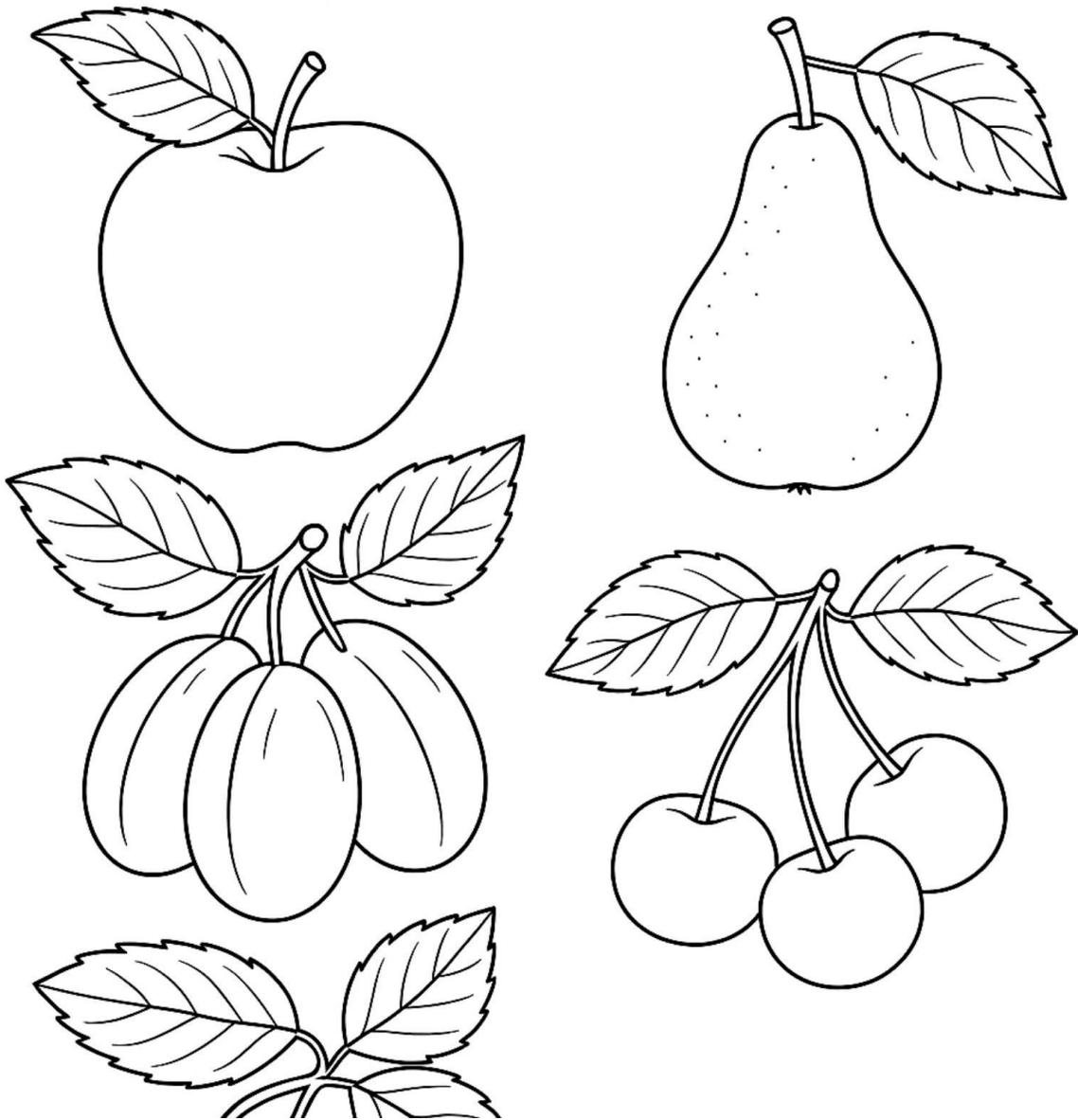

АГРУС

ОЖИНА

Тема уроку: Рослини. Овочеві культури.

Мета:

ознайомити учнів із різними видами овочевих культур;
сформувати поняття «коренеплоди», «листякові», «плодові овочі»;
навчити розпізнавати овочі за зовнішнім виглядом і місцем росту (в землі/на поверхні);
розвивати мовлення, логіку, увагу, пам'ять, зорове сприйняття;
виховувати повагу до праці людей, які вирощують овочі, та інтерес до природи.

Обладнання:

муляжі або справжні овочі (морква, капуста, огірок, буряк, квасоля, помідор);
картки «овоч – частина рослини»;
таблиця: «Групи овочів»;
гра «Впізнай овоч» (на дотик, за формою, за кольором);
мультфільм або відео «Овочі на городі»;
розмальовка-схема «Мої улюблені овочі»;
інтерактивна вправа «Кошик вітамінів»
гра «Живе — Неживе» (на повторення)

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Привітання, організація уваги

– «Сьогодні ми потрапимо в смачний та корисний світ — у світ овочів!»

2. Вправа «Кошик настрою»:

– Учні обирають овоч, що відповідає їхньому настрою:

 – активний, – спокійний, – веселий, – трішки сонний

II. Основна частина

1. Актуалізація знань

Гра «Живе — Неживе»

– Учитель називає предмети: помідор, морква, ложка, яблуко, лампа, буряк

– Діти плескають, якщо це рослина, що росте на городі

Бесіда:

– Що таке овоч?

– Які овочі ви знаєте?

– Де вони ростуть?

– Чи всі овочі виглядають однаково?

2. Перевірка домашнього завдання

– Огляд малюнків з попереднього уроку «Рослини саду»

– Завдання: обвести на зображенні ті рослини, які не є овочами

3. Виклад нового матеріалу

Пояснення вчителя (з ілюстраціями):

Овочі – це частини рослин, які люди вирощують на городі й їдять

Овочі бувають різні:

Таблиця «Групи овочів»:

Група Приклади Що їмо?

Коренеплоди: Морква, буряк, редька Корінь
Листкові: Капуста, салат Листя
Плодові: Огірок, томат, перець Плоди, що ростуть зверху

Практична вправа з картками / предметами:

- Розклади овочі по групах (коренеплоди / листкові / плодові)
- Обери 1 з кожної групи та намалюй у зошиті

Перегляд відео/мультфільму:

- «Як ростуть овочі на городі»
 - Обговорення:
 - > Де росте картопля? А помідор?
- Що потрібно, щоб вони виростили?

Аудіозавдання:

- Слухаємо «містечко овочів» — відгадуємо: хто говорить? (Я — довга, помаранчева, зростаю під землею... — морква!)

Розмальовка-схема:

- Зображення різних овочів
- Завдання: розфарбувати та з'єднати з відповідною частиною рослини (корінь, листок, плід)

Фізкультхвилинка «Веселий город»

- > Морква в землю заховалась — присідання
- Капуста розкрутилась — повороти
- Огірок звисає — нахили
- А томатик весело стрибає — підстрибування

III. Заключна частина

1. Підсумок уроку

- Які є групи овочів?
- Які овочі ростуть під землею?
- Які – зверху?
- Чому вони корисні?

Гра «Так – Ні»:

- Буряк росте на дереві?
- Огірок – це плід?
- Капусту їдять сирою?
- Морква — фрукт?

2. Оцінювання:

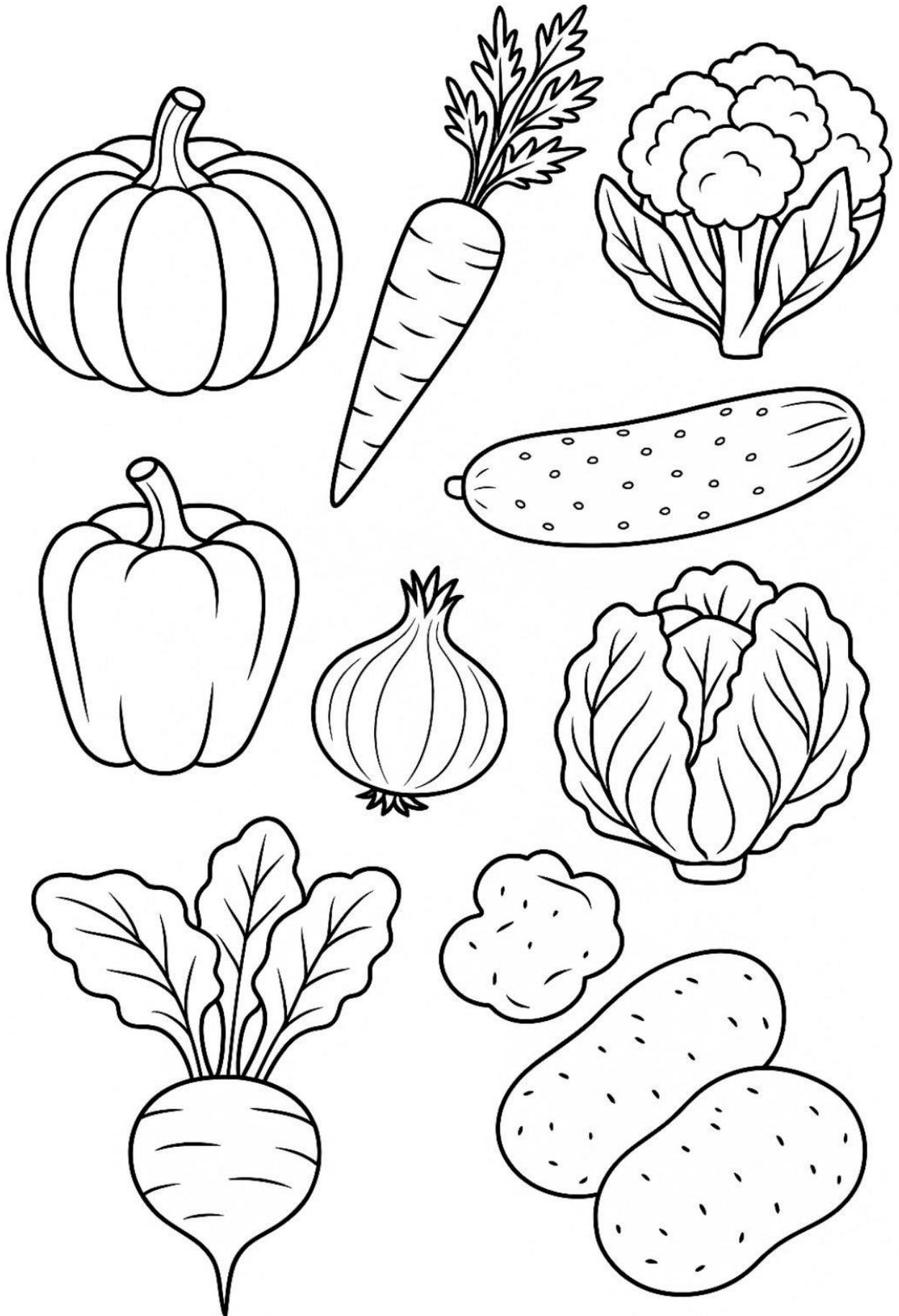
- «Сьогодні ви були справжніми городниками!»
- Вручення смайликів або наліпок-овочів

3. Домашнє завдання:

Намалюй улюблений овоч та підпиши, яка це частина рослини

Вдома — подивись у холодильник, які овочі є, розділи їх на 3 групи (за допомогою дорослого)

Тема уроку: Рослини поля.

Мета:

ознайомити учнів з основними групами польових культур: зернові, бобові, технічні, кормові;
навчити впізнавати рослини поля за зовнішнім виглядом та продуктами, які з них отримують;
розширити словниковий запас (зерно, біб, колос, стебло, пшениця, кукурудза, льон);
розвивати логіку, пам'ять, увагу, мовлення;
виховувати повагу до праці хлібороба, любов до рідної землі.

Обладнання:

ілюстрації рослин (пшениця, ячмінь, кукурудза, соняшник, горох, соя, буряк);
зразки насіння (пшениця, кукурудза, соняшник);
таблиця «Рослини поля та що з них отримують»;
презентація «Поле і рослини»;
гра «Зернятко – рослина»;
розмальовка-схема «Рослини поля»;
аудіо «шум поля, спів жайворонка»;
кресворд «Що росте в полі?» (за бажанням).

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Привітання. Організаційний момент
– «Сьогодні ми потрапимо у широке, просторе, жовте та зелене поле!»
2. Вправа «Пшеничне колосся настрою»
– Оберіть зернину: – готовий працювати
 – мрію про літо
 – хочу дізнатися нове

II. Основна частина

1. Актуалізація знань
Гра «Що росте в полі?»
– Учитель показує зображення (яблуко, пшениця, кукурудза, буряк, груша, соняшник)
– Учні плескають, якщо це поле, і мовчать – якщо сад або город

Бесіда:

Що таке поле?

Які рослини на ньому ростуть?

Чи бачили поле в реальному житті? Що там є?

2. Перевірка домашнього завдання

– Огляд малюнків / картинок овочів (з минулого уроку)

– Завдання: які з них не ростуть у полі?

3. Виклад нового матеріалу

Пояснення вчителя з демонстрацією карток / презентації:

Групи рослин поля:

Група Приклади Що отримуємо? *Запис в зошит*

Зернові Пшениця, жито, ячмінь Борошно, крупа, хліб

Бобові Горох, квасоля, соя Протеїни, корм

Технічні Соняшник, буряк, льон Олія, цукор, тканина

Кормові Люцерна, силосна кукурудза Їжа для тварин

Фокус: Пшениця, кукурудза, соняшник

Практична частина:

Сортування карток: «де росте — в полі, на городі, в саду»

Гра «Поклади зерно в мішечок» (розпізнавання на дотик)

З'єднай: рослина → зображення → продукт

Виготовлення міні-аплікації «Колосок» (зі справжніх зернин)

Аудіовправа:

– Прослуховування: шелест колосся, спів жайворонка

– Завдання: «Уяви, що ти в полі — що бачиш, що чуєш?»

Перегляд фрагменту відео:

– «Як виростає пшениця» або «Жнива»

– Обговорення: хто працює на полі? Як збирають урожай?

Розмальовка-схема: (за бажанням)

– Розфарбуй: пшениця, кукурудза, соняшник

– Підпиши частини: стебло, листок, колос, зерно

Фізкультхвилинка «Ми колоски»

> Ми — маленькі колоски,

Повернулись навкруги.

Нахилились до землі,
Потім вгору, мов орли!

III. Заключна частина

1. Підсумок

Які рослини ростуть у полі?

Що ми отримуємо з пшениці? А з соняшника?

Чому поле так важливе?

Міні-гра «Так – Ні»:

- Огірок росте в полі?
- З пшениці печуть хліб?
- Соняшник дає цукор?
- Кукурудза — це зернова?

2. Оцінювання

– «Ви були справжніми хліборобами!»

– Вручення наліпок

3. Домашнє завдання

Розгадай вдома кросворд

Підпиши її назву та що з неї отримують

Принеси зернину або продукт (на вибір: крупу, насіння)

П	Ш	Е	Н	И	Ц	Я					
С	О	Н	Я	Ш	Н	И	К				
К	У	К	У	Р	У	Д	З	А			
Г	О	Р	О	Х							

1. Зернова культура, з якої печуть хліб
2. Рослина з жовтими квітами, дає насіння для олії
3. Висока рослина з качаном
4. Бобова рослина, росте в стручках

Тема уроку: Кімнатні рослини, їх різноманітність. Догляд за кімнатними рослинами.

Мета:
ознайомити учнів з різноманітністю кімнатних рослин;

навчити відрізняти поширені кімнатні рослини за зовнішнім виглядом;
сформувати навички догляду за рослинами (полив, освітлення, протирання
листя);
розвивати мовлення, пам'ять, спостережливість, логіку;
виховувати дбайливе ставлення до рослин, відповідальність.

Обладнання:

живі кімнатні рослини або фото (фікус, герань, алое, традесканція, кактус,
сансевієрія);
лійка, серветка, порожній горщик, ґрунт;
таблиця: «Що потрібно кімнатній рослині?»;
гра «Що підходить — що ні?» (предмети і дії);
презентація або слайди «Наш зелений підвіконник»;
розмальовка-схема «Кімнатна рослина»;
аудіо/відео: «Як поливати і доглядати за вазоном»;
картки з описами догляду.

Хід уроку

I. Підготовча частина

1. Привітання, перевірка присутності, організація уваги
– «Сьогодні ми дізнаємось, як перетворити підвіконня на живий сад!»
2. Вправа «Рослинка настрою»
– Оберіть, хто ви сьогодні: — мовчазний кактус
 — весела герань
 — розумна традесканція

II. Основна частина

1. Актуалізація знань
Гра «Живе — неживе»:
– Учитель демонструє предмети: лампа, фікус, подушка, герань, телевизор, алое
– Учні визначають: рослина чи ні
Бесіда:
Чи є у вас вдома квіти?
Хто за ними доглядає?
Що потрібно рослинам для життя?
2. Перевірка домашнього завдання
– Розповіді дітей: «Моя улюблена рослина» (усно або за малюнком)
– Завдання: показати, де росте ця рослина — у природі чи вдома?
3. Виклад нового матеріалу

Пояснення вчителя (із показом живих рослин або фото):
Кімнатні рослини бувають: *Запис в зошит*

Тип Приклади Особливості

Зеленолисті Фікус, традесканція Мають великі зелені листки
Квітучі Герань, узамбарська фіалка Цвітуть у певну пору
Сукуленти Кактус, алое Не потребують багато води

Знайомство з 3–5 рослинами:

Як виглядає

Як доглядати

Що не любить (забагато води, темно, пил)

Практична робота:

Моделювання догляду:

Як полити квітку

Як витерти листочок

Як обрати місце (біля вікна / не на сонці)

Гра «Підходить — не підходить»:

– Лійка —

– Лампа —

– Грунт —

– Сік —

(діти показують піднятими картками або емоціями)

Перегляд відео (1–2 хв):

– «Як правильно поливати квіти»

– Обговорення: Чи потрібно кожен день? Що буває, якщо перелити?

Розмальовка-схема:

– Вибір із 2–3 варіантів квітів

– Завдання: розфарбувати, підписати назву, підкреслити листя

Фізкультхвилинка «Квіткова зарядка»

> Ми — кімнатні рослини!

Стебельце — витягнулись,

Листочки — розгорнулись,

Пелюстки — потягнулись до світла!

III. Заключна частина

1. Підсумок:

Які рослини живуть у кімнаті?

Що їм потрібно для життя?

Що буде, якщо за ними не доглядати?

Гра «Так – Ні»:

– Алое п'ють сік?

– Кактус потрібно поливати щодня?

– Герань росте в холодильнику?

– Листя треба витирати?

2. Оцінювання

– Похвала за старанність, активність

– Вручення смайликів / наліпок

3. Домашнє завдання

Сфотографувати або намалювати кімнатну рослину вдома

Написати коротко: як за нею доглядають (в зошиті чи усно)

Рекомендована література

1. Блеч Г. О. Методичні рекомендації щодо навчання природознавства у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для дітей з особливими освітніми потребами (F70). К: Освіта України, 2011. – 72 с.
2. Блеч Г.О. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання дітей у спеціальних дошкільних закладах» (програма ознайомлення з навколишнім, методичні рекомендації, дидактичні матеріали). К: Poligrand, 2012 – 110с.
3. Коррекционная работа на уроках географии и естествознания во вспомогательной школе. / В.Н. Синев, Л.С. Стожок. К: Рад.шк, 1997. – 85с.
4. Трикоз С. В. Методичні рекомендації щодо формування природничих понять у дітей з особливими освітніми потребами (F70) на матеріалі предмета «Я і Україна» / Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології: зб. наук. праць. К. : Освіта України, 2009. – Вип. 4. – С.243-258.
5. Тороп К. С., Глухова С. В., Ляшенко В. В. Пізнаємо природу : підручник інтегрованого курсу для осіб з особливими освітніми потребами (F70) 6 клас — Київ : ТОВ «ВИДАВНИЦТВО АТЛАНТ», 2024. — 256 с : іл.
6. Тороп К. С., Глухова С. В., Ляшенко В. В. Пізнаємо природу : підр. інтегр. курсу для осіб з особливими освітніми потребами (F70) 5 кл. — Київ: ТОВ "ВИДАВНИЦТВО АТЛАНТ", 2024. — 192 с: іл.
7. Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Василенко Н. А., Трикоз С. В., Калюкова Ж. С.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 26.04.2022 № 383) https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/model-ni-navchal-ni-prohramy___pryrodneycha-osvitnia-haluz-2/

